

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Písňe cizích národů v současných učebnicích HV na 1. stupni ZŠ
Songs of foreign nations in contemporary textbooks of music education at
primary school

Marie Smržová

Vedoucí práce: PhDr. Petra Bělohávková, Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Písně cizích národů v současných učebnicích HV na prvním stupni ZŠ vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 12. 7. 2019

Poděkování

Za odborné vedení mé diplomové práce, velkou míru trpělivosti a ochoty, lidský přístup a také za cenné a velmi podnětné rady při zpracovávání práce děkuji vedoucímu práce PhDr. Petře Bělohávkové, Ph.D. Dále bych chtěla vyjádřit poděkování všem svým přátelům a rodině, kteří mne při vytváření této práce podpořili, a bez jejichž pomoci by nebylo možné práci dokončit.

ABSTRAKT

Hlavní přínos mé práce spočívá ve zmapování obsahu současných akreditovaných českých učebnic hudební výchovy pro první stupeň základní školy, ve zmapování výskytu písní cizích národů v jejich obsahu, zastoupení daných zemí a kultur a na základě zjištěného, nalezení vhodného ekvivalentu v české kultuře, jakožto jednoho z vhodných způsobů pro propojení obsahů vzdělávacích oblastí skrze propojení obsahu vyučovaných předmětů. V druhé části se věnuji kategorizaci písní dle jejich hudebního charakteru, zasazení do prostředí dané doby a hledání ekvivalentu v české hudbě. Práce je zakončena osobním doporučením pro obohacení hudebních kategorií v rámci současných českých učebnic hudební výchovy pro žáky prvního stupně základní školy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Integrativní pedagogika, učebnice hudební výchovy, písně cizích národů, píseň lidová, píseň umělá

ABSTRACT

The main benefit of my work is in mapping the content of the current accredited Czech music education textbooks for the first stage of primary school, in mapping the occurrence of foreign nations in their content, the representation of the countries and cultures and on the basis of the found, finding a suitable equivalent in Czech culture as one of appropriate ways to link educational content through linking the content of subjects taught. In the second part I deal with the categorization of songs according to their musical character, setting in the environment of the time and searching for the equivalent in Czech music. The thesis concludes with a personal recommendation for enriching musical categories within contemporary Czech music education textbooks for primary school pupils.

KEYWORDS

Integrative pedagogy, textbooks of music education, songs of foreign nations, folk song, song artificial

Obsah

Úvod	7
1. Teoretická východiska organizace vzdělávání v České republice	10
2. Principy integrativní pedagogiky	14
2.1 Vymezení pojmu projekt, integrace vzdělávacích obsahů a tematická výuka	15
2.2 Hudební výchova v kontextu integrativní pedagogiky	18
3. Základní charakteristika lidové, zlidovělé a umělé písně	22
3.1 Lidová píseň	22
3.1.1 Rysy lidové písně	23
3.1.2 Lidová píseň v Čechách a na Moravě	24
3.2 Zlidovělá píseň	24
3.3 Spirituál	25
3.4 Hudba umělá	26
3.4.1 Country and Western	26
3.4.2 Rock and roll	27
4. Praktická část	30
5. Písně lidové	32
5.1 Slovensko	33
5.2 Anglie	37
5.3 Francie	41
5.4 Severní Amerika	43
6. Písně zlidovělé	49
6.1 Rakousko	50
7. Písně umělé	54
7.1 Rakousko	55
7.2 Severní Amerika	60
7.2.1 Zasazení do české hudební kultury 50. a 60. let	64
8. Návrhy na další rozšíření hudebních oblastí	66

Úvod

Během svého studijního pobytu na Gentské univerzitě v Belgii jsem v rámci praxí absolvovala mnoho hodin hudební výchovy. Prvotním impulzem, který vedl k vybrání tématu mé práce, bylo zcela jiné provedení a náplň těchto hodin. Mým prvotním předpokladem bylo, že výuka hudby a dětská píseň je víceméně univerzální a nezávisí na kulturním kontextu, ve kterém je vyučována. Během následné výuky hodin hudební výchovy ve třídách vlámských žáků jsem byla velice omezena hudebním materiálem, který mi škola poskytla nebo který nebyl nijak vymezen. Vzhledem k omezené jazykové komunikaci se žáky jsem se uchýlila k výběru písní cizích národů i českých. Po měsíci mi žáci dvou tříd s přehledem zpívali písničky jako „Kočka leze dírou“ a „Měla babka, čtyři jabka“, během které tančili i mazurku. V rámci procesu osvojování těchto písní se žáci seznamovali nejen v českém jazykem, ale i s naší taneční kulturou a zvyky.

Během následné souvislé praxe v českých školách jsem byla překvapena, jak velikou úlohu hraje volba hudebních materiálů reprodukováných žáky, ve většině příkladů vybíraných učiteli zcela náhodně. V tomto kontextu jsem se začala více zajímat o zastoupení písní cizích národů v hodinách hudební výchovy v České republice.

Dalším výrazným impulzem, který mne přivedl k vybrání tohoto tématu, byla vlastní zkušenost ze souvislé praxe, během které jsem měla možnost pracovat poprvé dlouhodobě s žáky v hodinách hudební výchovy, kteří nebyli ze základní školy s hudebním zaměřením. Dostalo se mi příležitosti poprvé pracovat se třídou s velice různorodým kolektivem, kde bylo zastoupeno mnoho žáků se specifickými poruchami učení, například žáci s formami ADHD a Aspergerovým syndromem. Výuka hodin hudební výchovy byla pro tuto třídu velice náročná, zvláště z hlediska koncentrace žáků a cílenosti učiva. Byla jsem z tohoto důvodu nucena hledat nové cesty motivace, které by žákům ukázaly smysl a přínos hudební výchovy, což mne po mnohých konzultacích s jejich třídní učitelkou a mou vedoucí univerzitní profesorkou dovedlo k myšlence integrace hudební výchovy do jiných předmětů, což byl jediný způsob, jak uplatnit poznatky z hodin hudební výchovy v této třídě.

Dalším impulzem ke zpracování tohoto tématu bylo, že vzhledem k bohatému národnostnímu obsazení tříd v dnešní době a přístupnosti hudby prostřednictvím médií se žáci stále více setkávají a zajímají o hudbu zahraničních prostředí, aniž by na to učitelé ve třídách prvního stupně reagovali a pomáhali jim tomuto světu porozumět.

Dalším, a ne nepodstatným důvodem pro zpracování tohoto tématu je také rozšíření mých znalostí v této oblasti, což bych následně využila ve své učitelské praxi.

Pro učitele je v hudební výchově základním pracovním materiálem píseň, kterou ve většině případů čerpají z učebnic hudební výchovy. Ve své práci jsem se snažila pokrýt co nejširší spektrum učebnic, užívaných v českých školách pro výuku hudební výchovy. Při výběru materiálu jsem proto vycházela z prozatím nejaktuálnějšího dokumentu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy,¹ který publikuje všechny učebnice s doložkou MŠMT k listopadu 2018 pro výuku hudební výchovy na 1. stupni základní školy.² Před zavedením jednotlivých písní do hodin hudební výchovy je vhodné si rámcově představit jejich zasazení a doporučený ročník aplikace v ročnících prvního stupně.

Do současné doby není známo, že by někdo publikoval zastoupení písní cizích národů v současných českých učebnicích hudební výchovy na prvním stupni ZŠ. Většina informací vhodných ke zpracování tohoto tématu je kusých, roztržitých v různých publikacích. Informace o lidové písni jsem čerpala převážně z publikace profesora Pecháčka: Lidová píseň a sborová tvorba, dále jsem v čerpala hlavně v publikaci Slovník české hudební kultury od autorů Jiřího Fukače a Jiřího Vyslouzila. V praktické části jsem musela téměř výlučně hledat v zahraničních zdrojích, kterými byly nejčastěji digitalizované databáze knihoven zahraničních univerzit, jmenovitě například Duke University, Oxford University a odborné články zahraničních autorů.

Z hlediska lidové písně je třeba podotknout, že v teoretické části vycházím zejména z evropské typologie a charakteristiky lidové písně a hudby. Je třeba zmínit, že ve vývoji evropské, a například zde velmi často uváděné americké lidové písně, panují značné typologické rozdíly. V americké hudební kultuře je nejvýznamnější vliv hudby indiánských etnik a afroamerického hudebního folklóru.

Cílem teoretické části této práce je zmapovat písně cizích národů, uváděných v současných akreditovaných učebnicích pro 1. stupeň základní školy, zjistit jejich původ a hudební charakter a vymezit jejich obsah a zasazení v rámci Rámcově vzdělávacího plánu pro základní vzdělávání. Následně budu písně kategorizovat dle jejich hudebního charakteru a původu.

¹ <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic-2013>

² <http://www.msmt.cz/file/48970/>

Cílem praktické části mé práce je charakterizovat vybrané písně cizích národů, jejich zasazení do historie a nalezení vhodného ekvivalentu v prostředí české hudební kultury, pomocí kterého můžeme žákům písně přiblížit v rámci jiných předmětů.

K dosažení tohoto cíle využiji analýzy dat z vybraných učebnic a zasazení písní do mnou daných kategorií. Mým druhotným záměrem je na základě výsledků výše zmíněného zkoumání vytvořit doporučení pro rozšíření a obohacení hudebních oblastí obsažených při výuce hudební výchovy v českých školách.

Hlavní přínos mé práce spočívá ve zmapování obsahu současných akreditovaných českých učebnic hudební výchovy pro první stupeň základní školy, ve zmapování výskytu písní cizích národů v jejich obsahu, zastoupení daných zemí a kultur a na základě zjištěného nalezení vhodného ekvivalentu v české kultuře, jakožto jeden z vhodných způsobů pro propojení obsahů vzdělávacích oblastí skrze propojení obsahu vyučovaných předmětů. Na základě zjištění vytvořím vhodné doporučení k obohacení hudebních oblastí, zastoupených v učebnicích hudební výchovy pro první stupeň základní školy.

1. Teoretická východiska organizace vzdělávání v České republice

V České republice je právo na vzdělání závazně ukotveno v Listině základních práv a svobod.

„Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.“

„Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.“ (Listina základních práv a svobod, hlava čtvrtá, článek 33)³

Dle tohoto dokumentu má každý občan České republiky právo na vzdělání. O vymezení školství v České republice pojednává zákon ze dne 3. května 1990 č. 29/1984 Sb.⁴, o soustavě základních a středních škol, také známý pod názvem „Školský zákon“. Dle znění tohoto zákona je vzdělání a výchova občanů České republiky řízena Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) České republiky.

Od roku 1990 dochází v českém školství k velkým změnám, typickým zejména částečným osamostatněním škol. Školám se dostává větší svobody a finanční nezávislosti, což zapříčiňuje vznik nových druhů škol a studijních oborů. Proces změn pomyslně vrcholí 24. září 2004, kdy dochází ke schválení zákona 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon). Mimo mnoha změn, týkajících se především oblasti speciálního školství, zákon představuje nové vzdělávací programy v oblasti základního vzdělávání. Nový systém kurikulárních dokumentů je závazný pro všechny školy v České republice. Z hlediska těchto dokumentů můžeme zmínit několik oblastí. První oblast je dokument na úrovni státu - Národní program vzdělávání. Národní program vzdělávání je zpracován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy za pomoci odborníků a následně předkládán vládě ke schválení. Následnými dokumenty pro každý obor vzdělávání, jmenovitě základní, střední, předškolní, základní umělecké a jazykové vzdělávání vznikají takzvané Rámcové vzdělávací programy (dále RVP). RVP jsou závaznými kurikulárními dokumenty, které vymezují konkrétní cíle a obsah vzdělávání.⁵ Pro potřeby této práce využívám pouze Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV). Posledním zmíněným typem dokumentů jsou takzvané

³ http://www.exekuceberoun.cz/pravni_predpisy/2-1993.pdf

⁴ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-171>

⁵ <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-15-2-2019>

Školní vzdělávací programy (ŠVP), vznikající na úrovni školy. Vycházejí z RVP a jsou tvořeny samotným kolektivem učitelů v rámci dané školy.

Učitelům se tímto krokem dostává určité autonomie, které mohou využít k vyhovění potřebám svých žáků a k přizpůsobení potřebám dané instituce a jim samým. Učitelé tedy mohou dle potřeb do určité míry pracovat v obsahem učiva, ať už jeho redukcí či prohloubením nebo obohacením v rámci nových projektů a metod výuky. Tím, že zákon umožňuje učitelům pracovat v rámci, do jisté míry specificky zvolených podmínek, klade větší důraz na profesionalitu a vzdělání učitele a přisuzuje mu větší odpovědnost za konečné výsledky ve vzdělání jeho žáků.

Z výše zmíněného nám tedy vyplývá, že proměna školy po roce 1990 přinesla školám větší autonomii správní, ekonomickou, ale se zavedením RVP a s ním spojeného ŠVP i větší samostatnost pedagogickou. V rámci zavedení systému kurikulárních dokumentů je stává ve vzdělávání hlavním vzdělávacím účelem rozvíjení takzvaných klíčových kompetencí.⁶

Pojem klíčových kompetencí lze formulovat jako celistvý soubor vědomostí, dovedností a postojů navzájem propojených tak, aby žák dokázal zvládnout úkoly a situace ve škole, při studiu, v práci, v běžném a osobním životě. Mít určitou kompetenci znamená přirozeně zvládnout určitou situaci, přiměřeně se orientovat a vhodně reagovat.⁷ Každý žák by si měl osvojit klíčové kompetence na pro něj nejvýše dosažitelné úrovni, aby přispěly k jeho spokojenému a úspěšnému životu. Proces osvojování dovedností a schopností klíčových kompetencí je dlouhodobým procesem, který je součástí celého života. Osvojení klíčových kompetencí určitého stupně v rámci školy pak představuje pouze základ a predispozici žáka pro vstup do života a celoživotní učení. Samotné klíčové kompetence nemůžeme v rámci vzdělávacího procesu chápat jako izolované celky. Jsou to určité hodnoty, schopnosti, které se navzájem ovlivňují, prolínají a působí v širí všech vzdělávacích oblastí, v rámci kterých se navzájem prolínají. Veškerý obsah vzdělávacích činností v rámci působnosti škol by měl směřovat k jejich naplnění, utváření a rozvíjení. Lze tedy říci, že v rámci RVP ZV slouží učivo jako prostředek k dosažení očekávaných výstupů, které se postupně propojují a cílí ke komplexnímu využití v rámci klíčových kompetencí.⁸

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové kompetence považovány:

⁶ <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/g/6689/VZDELAVACI-OBLASTI-VZDELAVACI-OBSAH.html/>

⁷ file:///C:/Users/admin/Downloads/SP_kkv.pdf, strana 7.

⁸ <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10842>

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanské
- Kompetence pracovní

Na rozvíjení klíčových kompetencí se podílejí i další části RVP, vymezené vzdělávací oblasti a průřezová témata. Základní obsah základního vzdělávání je dle RVP ZV rámcově rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé oblasti jsou tvořeny jedním či více vzdělávacími obory, které si jsou navzájem blízké. V etapě základního vzdělávání jsou za vzdělávací oblasti považovány:

- Jazyk a jazyková komunikace (vzdělávací obor Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, další cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (vzdělávací obor Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (vzdělávací obor Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (vzdělávací obor Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (vzdělávací obor Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (vzdělávací obor Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (vzdělávací obor Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (vzdělávací obor Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (vzdělávací obor Člověk a svět práce)

Každá z výše zmíněných vzdělávacích oblastí má své určité cílové zaměření, díky jehož obsahu žák dosahuje rozvoje klíčových kompetencí. Škola si určuje cílové zaměření vzdělávacích oblastí na školní úrovni v rámci ŠVP.⁹

Jak už jsem zmínila výše, pro rozvoj klíčových kompetencí nejsou důležité pouze obsahy vzdělávacích oblastí, ale také průřezová témata, která představují ve vzdělání zpracované okruhy aktuálních problémů současného světa. Tvoří tak určité nadoborové specifikum ve vzdělání, které se proplétá všemi vzdělávacími oblastmi a jehož hlavním cílem je rozvoj osobnosti žáka, především v oblasti postojů a hodnot. Ačkoli je obsah průřezových témat

⁹ <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10274>

pro základní vzdělání rozpracován v rámci rámcově vzdělávacího programu do tematických okruhů, výběr témat a jejich zpracování je zcela v kompetenci školy. Okruhy průřezových témat v praxi procházejí napříč všemi vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích oborů.

Pro základní vzdělání máme v současné době určena následující průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova¹⁰

Průřezová témata jsou povinnou součástí základního vzdělání a školy jsou povinovány do výuky zařadit průřezová témata, uvedena v RVP ZV. Jejich zpracování a obsah je však zcela v kompetenci školy a je uveden v rámci ŠVP. Průřezová témata mohou být žákům nabídnuta v mnohých formách, například ve formě projektů či samostatných předmětů, nicméně vhodným způsobem jejich zpracování je mimo jiné i jejich integrace do obsahů vyučovacích předmětů, kterému se budu v rámci této diplomové práce věnovat.¹¹

¹⁰ <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10843>

¹¹ <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10843>

2. Principy integrativní pedagogiky

S přelomem 20. a 21. století dochází se zaváděním nových technologií k proměně funkce školy. Snadný přístup a působení velikého množství informací na žáky má za důsledek proměnu obsahu vzdělávacích cílů. Školy ztrácí svou funkci poskytovatele nejaktuálnějších informací a v tomto ohledu jsou nahrazeny médii. To zapříčinilo proces vzniku nových pedagogických myšlenek, hledajících odpovědi na potřeby nové doby. Právě toto prostředí dalo vzniknout nové teorii projektového vyučování, která se snaží učit žáky vybírat z velkého počtu roztržitých informací a nacházet mezi nimi vztahy.¹² Markéta Dvořáková ve své publikaci *Projektové vyučování v české škole* upozorňuje na oddělenost obsahů vyučovacích předmětů a argumentuje pro potřebu integrace následovně:

„Žáci se sice setkávají s analogickými poznatky v jiných předmětech, ovšem v rozdílném čase, v různých souvislostech, s odlišnou terminologií, proto nejsou schopni sami si tyto poznatky uvědomit a spojit. Velké množství izolovaných faktů zároveň brání jejich zapamatování. Integrace poznatků a jejich použitelnost je důležitá v dalším studiu i v uplatnění v praxi.“ (M. Dvořáková, *Projektové vyučování v české škole*, str. 105)

Projekty vycházejí z myšlenky koncentrace, kdy se učivo strukturuje kolem jedné myšlenky. Právě tato myšlenka umožňuje žákům nový pohled na svět. Svět kolem žáka se neskládá z oddělených vědních oborů a věd, ale ze situací, skládajících se z celistvých jevů. Projektová metoda nám nabízí takový způsob výuky, který upouští od parciálního pohledu (skrze jednotlivé předměty) a nabízí pohled globální, celistvý. Zatímco v historii se nahlíželo na problémy skrze izolované vědní obory, fenoménem posledních desetiletí je proces opačný. Lidé se přestávají dívat na svět očima jedné vědy, ale snaží se najít souvislosti pomocí interdisciplinárního přístupu. Škola se v rámci tohoto procesu dostává do situace, kdy musí pracovat se stále více informacemi, které musí nějakým způsobem pojmout a zpracovat. Z organizačního hlediska již není možné přidávat další předměty či rozšiřovat učivo předmětů stávajících. Řešení se proto nabízí v integraci učiva různých předmětů.¹³

¹² DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1620-9.

¹³ COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0, str. 6.

2.1 Vymezení pojmu projekt, integrace vzdělávacích obsahů a tematická výuka

Pro pochopení integrace vzdělávacích obsahů ve výuce je velice důležité si nejprve představit pojem projektové výuky, který bývá velice často zaměňován a mylně považován za integraci vyučovacích předmětů. Přesné vymezení pojmu projektové vyučování není jednoduché. Existuje mnoho definic a pohledů, vymezujících různé aspekty projektového vyučování. V následující kapitole jsem zvolila několik stěžejních definic, na kterých popíši základní charakteristické rysy projektu a představím rozdíl ve srovnání s integrací ve vzdělávání.

Například William Heard Kilpatrick tvrdí: „*Projekt jest určitě a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žáku tak, aby se mu zdál životně důležitý tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě.*“¹⁴

Ve své definici tedy zdůrazňuje praktickou stránku projektu a jeho spjatost s reálným životem mimo školní prostředí. S rozdílným pohledem přistupuje k problému například J. Adams.

J. Adams: „*Projektová metoda oživuje každou vědomost, kterou vyvolává. Při této metodě neshrnuje učitel nejprve vědomosti a nehledá teprve potom, jak jich užítí: počíná užitím a shledává vědomosti.*“¹⁵

Zde můžeme pozorovat definici projektového vyučování s kladením důrazu na vlastní předchozí zkušenosti žáků, jakožto prvopočátečního vkladu. Do třetice si uvedeme definici z českého prostředí, Václava Příhody:

„*Projektová metoda umožňuje takovou organizaci učiva, při které žák prochází činnostmi, uspořádanými tak účelně, aby daly vyniknout nějaké jednotlivé myšlence anebo aby umožnily provedení plánu, hospodářsky nebo kulturně významného a pro žáky životního.*“¹⁶

Tato definice se naopak zaměřuje na cílenost projektu, jeho účel.

¹⁴ Definice uvedena v: Velínský, S.: *Soustavy individualizovaného učení*. Brno 1932

¹⁵ Definice uvedena v: Příhoda, V.: *Reformné hľadiská v didaktike*. Bratislava, 1934

¹⁶ Příhoda, V.: *Reformné hľadiská v didaktike*. Bratislava, 1934

Definice popisující celistvě charakteristiku projektu je velice obtížné v dostupných publikacích dohledat. V současných publikacích se objevují spíše definice, popisující určité aspekty projektového vyučování, které jsme uvedli výše. Doposud nejpřesněji pro účely mé práce popsal projekt Stanislav Vrána ve své publikaci Učebné metody:

1. *Je to podnik*
2. *Je to podnik žáka*
3. *Je to podnik, za jehož výsledky převzal žák odpovědnost,*
4. *Je to podnik, který jde za určitým obsahem.*¹⁷

Tato definice nám shrnuje všechny předešlé charakteristiky projektu a obohacuje je o nutnost odpovědnosti žáka za svou práci. Dle výše zmíněných definic můžeme tedy určit, že mezi základní znaky projektu patří vlastní činnost žáka, jeho odpovědnost za vykonanou práci a splnění cíle, vlastní objevování poznatků a úzký vztah řešeného úkolu k životu. Výše uvedené rysy nám mohou pomoci určit, kdy se jedná o projekt, a kdy pouze o integrované tematické vyučování. Je nutné si však uvědomit, že použijeme-li pouze jednu z výše zmíněných definic, ve většině případů není možné určit rozdíl mezi integrovanou výukou a samotným projektovým vyučováním, jak se s tím setkáváme často v praxi. Jana Coufalová ve své knize Projektové vyučování pro první stupeň základní školy upozorňuje na častou mylnou pedagogickou praxi v českých školách následovně:

„Pokud dění ve škole vychází od učitele v tom smyslu, že učitel přinese námět, rozpracuje ho, určí poměrně přesně, co má žák dělat, organizuje detailně jeho činnost a hodnotí ji, nejde o projekt, i když téma může být sebeatraktivnější a pro dítě motivující.“ (Coufalová, Fortuna, 2006)¹⁸

Je tedy nutné si uvědomit rozdíl mezi projektovým vyučováním a samotným integrativním sjednocováním obsahů různých vzdělávacích oborů. K lepšímu pochopení možnosti integrace se vyjadřuje mimo jiné i V. Pařízek.

¹⁷ Vrána, S.: *Učebné metody*. Praha – Brno, Dědictví Komenského v Praze a vydavatelský odbor ú. s. j. u. v Brně 1936

¹⁸ COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0.

K oblasti mezipředmětových vztahů se V. Pařízek vyjadřuje následovně:

„V současné době jde při organizaci vyučování podle vyučovacích předmětů o to, uchovat její přednosti, tj. logickou stavbu učiva, hloubku specializovaného studia, tradici učitelské přípravy, a zároveň začlenit studované předměty do mezipředmětových vztahů a tím do celku všeobecného i odborného vzdělání.“ (V. Pařízek, str. 76)¹⁹²⁰

V této definici je pro nás důležitá zmínka o zachování tradice učitelské přípravy. Zatímco u projektového vyučování je dle výše uvedených definic patrná samostatnost žáka a vycházení z jeho dosavadních vědomostí, naproti tomu integrací vzdělávacích obsahů rozumíme takový proces ve výuce, kdy jsou vzdělávací obsahy různých předmětů koncentrovány kolem jednoho tématu, nicméně logickou stavbu a hloubku učiva určuje pedagog.

Od výše zmíněného integrovaného vyučovacího předmětu bychom měli odlišovat integrovanou tematickou výuku. Nový koncept byl představen veřejnosti Susan Kovalikovou. Tento typ výuky je soustředěn kolem jednoho tématu, které je zvoleno takovým způsobem, aby přibližovalo žáka co nejvíce reálnému životu. Zároveň by mělo žáka ovlivňovat i ve volném čase a obohatit i jeho život mimo školu. Samotný model Susan Kovalikové je založen na jednom celoročním tématu, prostupujícím všemi vyučovacími předměty, nicméně v realitě se nejčastěji setkáváme s jednodenní či týdenní tematickou výukou. K propojení jednotlivých předmětů dochází díky společnému tématu. Každý předmět přistupuje k vybranému tématu z jiného úhlu pohledu a může být realizován spoluprací několika vyučujících. Na rozdíl od projektu si však tematické vyučování neklade za cíl konkrétní výtvar či výstup.²¹²²

Pod pojmem samotné integrace nejčastěji rozumíme propojení, sloučení či prolínání. Ve výuce dochází k procesu integrace zejména z důvodu hledání obohacení a přidané hodnoty, které by od sebe jinak izolované předměty nemohly dosáhnout. Integrovaný předmět tedy vzájemně propojuje obsahy několika vzdělávacích oborů na základě tematické blízkosti či cíle. Integrovaná výuka překonává roztržitost jednotlivých poznatků v rámci oddělených

¹⁹ PAŘÍZEK, Vlastimil. *K obsahu vzdělání a jeho soudobým přeměnám*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. Pedagogické studie.

²⁰ DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1620-9.

²¹ <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/12039/INTEGRACE-VE-VYUCE.html/>

²² https://wiki.rvp.cz/Sborovna/5Pripravy_na_vyuku/1.st/Tematicke%3%A9_vyu%C4%8Dov%C3%A1n%C3%AD

předmětů a snaží se nahlížet na problém komplexně s větším propojením s životní praxí.²³ S příklady integrace se setkáváme daleko častěji v zahraničí. Podíváme-li se například na model finského školství, které s modelem interdisciplinárního vyučování pracuje již několik let, jejich ministerstvo školství prosazuje myšlenku úplného vyřazení tradičních vyučovacích předmětů ze současných osnov. Jejich současná ministryně školství Marjo Kyllönen se k návrhu vyjadřuje následovně:

„Existuje mnoho škol, na kterých výuka stále probíhá starým, tradičním způsobem. Ten však měl své opodstatnění někdy kolem roku 1900 – společnost dnes má již zcela jiné potřeby, a proto potřebujeme vzdělávací systém, který by potřeby 21. století dokázal naplnit.“²⁴

Tento návrh je zatím orientovaný pouze na žáky starší šestnácti let, nicméně ukazuje nám možnosti, čeho do budoucna můžeme z hlediska integrativní pedagogiky dosáhnout.

2.2 Hudební výchova v kontextu integrativní pedagogiky

Tato diplomová práce by měla zprostředkovat novou formu propojení hodin hudební výchovy a zeměpisu ve třídách prvního stupně ZŠ. Tato práce může být inspirací pro učitele, jak pojmout výuku hudební výchovy a najít v ní průřezová témata vhodná k realizaci mezipředmětových vztahů. Je vhodné také zmínit, že při práci s písní nedochází ke kontaktu pouze s oblastí zeměpisu, ale dochází také k prolínání vzdělávacích obsahů například s cizím jazykem a historií. V následující kapitole budu rozebírat přesah integrativní pedagogiky do mé práce Písně cizích národů v současných učebnicích HV na 1. stupni ZŠ.

Vzdělávací obor Hudební výchova se v rámci RVP ZV řadí do vzdělávací oblasti Umění a kultura. Během svého zkoumání primárně vycházím z propojení vzdělávacích oborů Hudební výchova a Zeměpis, které jsou řazeny do vzdělávacích oblastí Umění a kultura a Člověk a příroda. Nicméně při práci s písněmi dochází k propojení téměř všech oblastí, dáno specifiky daných písní. Vždy tedy dochází k propojení vzdělávacího obsahu oblasti Umění a kultura a Člověk a příroda. V závislosti na typu zpracování lze však najít propojení například i se vzdělávací oblastí Člověk a společnost, pod něž řadí RVP ZP obory Dějepis a Výchova k občanství. K historii se nám například pojí proces kolonizace severní Ameriky, který můžeme zahrnout do vzdělávacích osnov při práci s písní americkou. Výchovu k občanství nalezneme v přístupu téměř každé písně. Tím, že bude žák postaven do situace,

²³ <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/12039/integrace-ve-vyuce.html/>

²⁴ <https://mocvedomi.cz/finsko-se-stane-prvni-zemi-sveta-ktera-na-svych-skolach-vyradi-vsechny-vyucovaci-predmety-z-ucebnich-osnov/>

kdy bude muset porovnávat písně našeho národa s písněmi národa cizího. Právě kritický pohled a komparace s písněmi jiných národů mohou vést k uvědomení si specifík českého hudebního projevu a tradic. Další oblastí, v rámci které mohou žáci s písní pracovat, je oblast Jazyk a jazyková komunikace, do které patří obor Cizí jazyk. Učitel může píseň zahrnout do plánu výuky cizího jazyka a reprodukovat píseň s původním textem. Další vhodnou vzdělávací oblastí k propojení je Člověk a jeho svět. Tato oblast byla koncipována pouze pro první stupeň základní školy a ve svém samotném základu je velice integrativní.²⁵ Vymezuje obsah týkající se mimo jiné oblasti společnosti, kultury, vlasti a přírody, které reflektují většinu námětů vybraných písní. Můžeme tedy říci, že v rámci práce s písněmi cizích národů lze propojit téměř všechny vzdělávací obory a umožnit tím integraci obsahu nejen vyučovacích předmětů Hudební výchova a Zeměpis, ale také například Dějepis, Vlastivěda, Člověk a jeho svět, Cizí jazyk a Výchova k občanství.

Soustředíme-li se na oblast průřezových témat a na jejich přesah do této práce, můžeme najít hned několik propojení v rámci tematiky písní cizích národů. První průřezové téma Osobnostní a sociální výchova můžeme najít v této práci v rámci seznamování žáků s uměním, jako komunikačního prostředku a prostředku k chápání světa a estetického cítění cizích kultur.²⁶ Druhým průřezovým tématem, zmiňovaným v RVP ZV, je Výchova demokratického občana. Toto téma se dotýká této práce zejména v ohledu rozvoje kritického myšlení žáků při práci s verzemi písní českých a zahraničních a k tomu spojené zkoumání vztahu k domovu a vlasti.

Třetí téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech principiálně podporuje globální myšlení, mezinárodní porozumění a myšlení v globálních souvislostech. Toto téma je v mé práci jedno z nejrelevantnějších. Učiteli se při práci v písněmi cizích národů nabízí možnost ozřejmění významu kulturního a historického dědictví naší země v rámci chápání kulturních souvislostí světových a jejich propojení s klíčovými historickými událostmi světa a jejich důsledku na vývoj kultur daných zemí, následně pak České republiky v kontextu národního a evropského vývoje.²⁷ Má práce, která se zabývá především vzájemnými vztahy mezi hudebním vývojem různých kultur a hledání souvislostí, právě tímto aspektem spadá do čtvrtého průřezového tématu Multikulturní výchova. Právě skrze písně cizích národů se mohou žáci seznamovat s kulturními specifiky, hodnotami a

²⁵ <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10709>

²⁶ <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10908>

²⁷ <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10910>

rozmanitostmi jednotlivých kultur, na jejichž pozadí si mohou uvědomovat vlastní kulturní identitu. Poslední dvě průřezová témata se mé práce týkají pouze okrajově. Téma Environmentální výchovy můžeme otevřít a motivovat za pomoci některých písní, jejichž text se váže k tématu přírody. Spojitost s mediální výchovou bychom našli velice zřídka.

Můžeme tedy říci, že obsah této práce s prolíná s průřezovými tématy Osobní a sociální výchova v rámci seznamování žáků s písní, jakožto prostředkem chápání světa kolem nás, Výchova demokratického občana v rámci zkoumání vztahu k domovu a vlasti, dále s tématem Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech v rámci propojení kulturního dění v závislosti na vývoji historických událostí daných částí světa a s tématem Multikulturní výchova, kde rozvíjí u žáků hledání souvislostí v rámci jiných kultur v závislosti na podobnosti vývoje kultury hudební.

V poslední řadě je třeba zmínit obsah této práce z hlediska jeho napojení na rozvoj klíčových kompetencí. V rámci rozvíjení kompetence k učení se žák v této práci učí systematicky pozorovat a porovnávat rozdílnosti v rámci písní a je motivován k vyvozování vlastního názoru. Tímto se formuje jeho vztah k učení a dochází k rozvoji jednoho aspektu spadajícího pod vymezené klíčové kompetence k učení. Kompetence komunikativní lze s žáky rozvíjet hlavně v oblasti porozumění různým typům textů, se kterými se v písních mohou setkat. Dále se osvojením zahraničních melodií obohacují v komunikativní složce tím, že je mohou aktivně použít během svého působení ve společenském dění. Také celkové propojení historie písní zahraničních i českých ve své podstatě podněcuje samo o sobě žáky ke společné diskusi, kde se za správného vedení vyjadřují srozumitelně a dokáží obhájit svůj názor. Například u spirituálů se můžeme opřít o téma náboženství nebo o migraci a odkaz afroamerického obyvatelstva. Naplnění kompetence občanské lze z pohledu této práce chápat tím, že žáky učíme se vcítit do situací ostatních lidí. Každý autor písně zachycuje ve své písni náladu či jeho osobitý pocit a přenáší ho pomocí písně na posluchače. Právě tímto prostředkem se žáci učí vcítit a porozumět pocitům a situacím druhých lidí. V rámci národních písní se žák seznamuje s kulturním dědictvím naší země a s jejími hodnotami. Můžeme tedy říci, že oblast zpracovaná v této práci přistupuje ke vzdělávání takovým způsobem, že rozvíjí ve své podstatě kompetence k učení, kompetence komunikativní a kompetence občanské

Učitelé mohou využít obsah mojí práce k realizaci mezipředmětových vztahů či dokonce k projektu v rámci zemí, do kterých píše řadím. Nicméně před samotným začleněním projektu do běžného procesu výuky je vhodné zmínit doposud publikované principy integrace vzdělávacích obsahů, nutné k efektivnímu zvládnutí integrativní výuky. Přistoupí-li učitel k tvorbě projektu, musí ho chápat jako doplněk běžné výuky samostatných předmětů. Před samotnou realizací je nutná hloubková příprava, plánování a analýza učiva vhodného pro interpretaci. Plánování by mělo vycházet z obecných vzdělávacích cílů, klíčových kompetencí i specifických cílů daných vzdělávacích oblastí. Pokud se rozhodne učitel na projektu spolupracovat a využít pomoci kolegů různých oborů je důležité, aby jejich participace na projektu byla podmíněna chápáním podstaty projektu a společných cílů.²⁸

²⁸ DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1620-9, str. 144-145.

3. Základní charakteristika lidové, zlidovělé a umělé písně

3.1 Lidová píseň

Pojem lidová píseň (německy Volsk lied) se začíná objevovat v hudební terminologii již v 70. letech 18. století, zavedená hudebním teoretikem Johannem Gottfriedem Herderem. Tyto první sběratelské snahy dokládají ruští doboví sběratelé, například Vasilij Trutovskij: *Sobranie russkikh prostyh pesen s notami*, u nás se sběratelskou činností zabíral například Jan Jeník z Bratřic²⁹, rakouský důstojník a český vlastenec, jehož sbírku *Písně starodávné lidu obecného českého, namnoze nezbedné a pohoršlivé* považujeme za jednu z prvních stop sběratelských činností na našem území.³⁰

V českých zemích se pro spontánní projevy lidové hudebnosti rozmáhá označení národní písně, prstonárodní písně a později též lidové písně.

Prudký rozvoj ekonomiky a revoluční usilování evropských národů o samostatnost v 19. století s sebou přinesl, oproti spíše kosmopolitnímu klasicismu, romantistickou spjatost s národním uměleckým hnutím, lidovou uměleckou tvorbou a národní minulostí. Autoři hledají inspiraci v lidové hudbě a tradicích svého národa a vytvářejí tak díla nesoucí specifické znaky kultury dané země. Stěžejní úlohu měla lidová tvorba na vznik národní hudby obzvláště v severských a slovanských zemích. V českých zemích se v polovině 19. století řeší otázka, jak vytvořit českou národní hudbu. Nejsilnějším proudem bylo přejímání a napodobování lidových písní, s tím přichází bohatá sběratelská činnost, jejímiž postavami byli například Karel Jaromír Erben, František Ladislav Čelakovský, František Sušil a František Bartoš. Druhý proud pojímá lidovou píseň jakožto inspiraci a východisko k vytvoření nové umělecky hodnotné hudby. Hlavními představiteli byli například Antonín Dvořák, Bedřich Smetana, ale později také postavy české hudební kultury 20. století Leoš Janáček, Vítězslav Novák a Bohuslav Martinů. Nicméně i u těchto autorů se setkáváme s hudebními citacemi, například v opeře *Hubička* Bedřich Smetana cituje lidovou ukolébavku „Hajej můj andílku,“ nicméně vzápětí k ní přikládá prokomponovanou autorskou píseň „Letěla bělounká holubička.“³¹ K takovýmto střetům „oficiální“ hudby a

²⁹ J. Jeník z Bratřic, *Písně starodávné lidu obecného českého, namnoze nezbedné a pohoršlivé*. Praha : Mat' a 1998

³⁰ VYSLOUŽIL, Jiří a Jiří FUKAČ, ed. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon, 1997. ISBN 80-7058-462-9., str. 503.

³¹ HURNÍKOVÁ, Kateřina. *Stručný průvodce dějinami evropské hudby*: distanční text. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-333-7

lidového umění docházelo pouze v některých zemích Evropy. Zejména v německých zemích a na českém území v době Národního obrození. Ostatní země zůstávaly těmito střety takřka nedotčeny.³²

Můžeme tedy říci, že představy o lidové písni se vyvíjely v závislosti na chápání pojmu lidovosti autory dané doby.

3.1.1 Rysy lidové písně

Chápání lidovosti, a tím i definice lidové písně jsou značně rozmanité.

Profesor Stanislav Pecháček popisuje ve své knize *Lidová píseň a sborová tvorba* několik hlavních rysů lidové hudby. „*Tradičně se za základní charakteristické znaky lidové písně považují její vazba na venkovský zemědělský lid, anonymita autora, kolektivnost, ústní tradice a variabilita, v novější literatuře se dále uvádějí úzká souvislost s konkrétními životními situacemi (pracovní proces, rodinný život, církevní svátky apod.) a její synkretická povaha, již se rozumí propojení složky slovesné a hudební a další úzká vazba na nástrojový doprovod a taneční projevy.*“³³ Nicméně ve slovníku české hudební kultury se můžeme setkat i s touto definicí: „*Za rysy lidové písně se považovaly zvl. hudebně strukturní prostota, autorská anonymita, ...přístupnost projevu (...) a nespisovný charakter textu.*“³⁴

Zatímco první definice charakterizuje mimo jiné lidovou píseň v závislosti na její propojenosti se zemědělským lidem, okolnostem vzniku vázaných k životním situacím a úzkým propojením s lidovým folklórem, v druhé definici takto silné chápání lidovosti, jakožto projevu národně hudební kultury necítíme. Můžeme ovšem říci, že oba prameny se shodují na neznámých okolnostech vzniku lidové písně, anonymitě autora, její šíření ústní tradicí a variabilitě projevu

³² HURNÍKOVÁ, Kateřina. *Stručný průvodce dějinami evropské hudby*: distanční text. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-333-7

³³ PECHÁČEK, Stanislav. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1830-2, str.17, 2. odstavec

³⁴ VYSLOUŽIL, Jiří a Jiří FUKAČ, ed. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon, 1997. ISBN 80-7058-462-9. strana 503

3.1.2 Lidová píseň v Čechách a na Moravě

Výzkumy folkloristů v českých zemích vedly k rozlišení lidové písně, jakožto dvojího druhu.

Na území Čech a západní Moravy najdeme písně takzvaného instrumentálního typu. Tento typ písní vychází z instrumentální předlohy, která se rozšířila po českém území převážně v období klasicismu³⁵, jehož období nám vneslo do harmonické struktury písně převážně durových tónin, jakožto ústup od barokního dur-mollového tonálního cítění.

Tento typ lidové písně vychází převážně z prvků nástrojové hudby, vyznačuje se tedy mimo jiné výraznou periodicitou, melodikou vystavěnou na diatonických postupech a rozložených akordech, ve dvou až třídobém taktu, což má mnohdy za následek nerespektování textové předlohy. Proto je u tohoto typu předpokládáno větší ovlivnění hudebním barokem a klasicismem, spočívající ve větší hudební strukturalizaci.⁸

Druhým typem písňové lidové tvorby je typ vokální. Má daleko starší kořeny než typ instrumentální, jelikož v oblastech, ve kterých vznikal, docházelo k daleko menšímu pronikání umělé hudební kultury. Na našem území ho najdeme v oblasti východní Moravy a odsud dál na východ. V písních tohoto typu se mnohem častěji objevují mollové a církevní tóniny. Menší taktová a formová symetričnost spojená s nepřítomností metrického pozadí zapříčiňují respektování rytmických zákonitostí textu.³

3.2 Zlidovělá píseň

Lidovou píseň můžeme též chápat z pozice jejího vztahu k hudebnímu folklóru. Zvláštní vztah k lidové písni mají v této oblasti písně znárodnělé neboli zlidovělé. Zatímco je jejich původ umělý, v historickém kontextu se postupně zařadily do stejného vývojového procesu a funkčního repertoáru, jako písně lidové.³⁶

Již po staletí dochází k pronikání umělých písní do venkovského prostředí, kde se při jejich velké oblibě začínají chovat, jako písně lidové – předávají se ústní tradicí a prochází variačním procesem. Dnes si již málokdo uvědomuje jejich pravý původ. Na našem území můžeme zmínit příklady písní Čechy krásné, Čechy mé (Václav Jaromír Pícek, Josef

³⁵ Citovala jsem Pecháčka, Lidová píseň a sborová tvorba str. 18,19

³⁶ VYSLOUŽIL, Jiří a Jiří FUKAČ, ed. Slovník české hudební kultury. Praha: Editio Supraphon, 1997. ISBN 80-7058-462-9., 504

Leopold Zvonář) a U panského dvora (František Vacek-Kamenický, Písně v národním duchu českém).³⁷

3.3 Spirituál

Spirituál je českým označením anglického názvu spiritual. Spiritual je běžně užívané anglické adjektivum, v přesném překladu náboženský, duchovní. V kontextu hudebního vývoje nicméně toto slovo slouží jako označení typu náboženské písně, vznikající v 19. století na území severní Ameriky. Vžitý je také pojem „negro spiritual“ jakožto označení pro duchovní písně severoamerických černochů. Písně typu spirituál tvoří první velkou syntézu bělošských a černošských vlivů. Mezi bělošské podněty řadíme zejména vliv anglosaské protestantské bohoslužby. Nermalou pozoruhodnost můžeme pozorovat v roce 1810-20 v oblasti Kentucky, kde se tvoří takzvaný bělošský spirituál s prvky českobratrské tradice. Vliv černošských prvků, přenesených z Afriky, vnáší do tohoto hudebního projevu například improvizace, podřízenost rytmiky, deklamaci textu a uplatnění responsoriálního principu, kdy kazatel vede dialog s obcí. Z ideového hlediska jde o nové pojetí biblických příběhů, které zrovnoprávňují a vyzdvihují rovnost veškerého člověčenstva před Bohem a alternuje biblický text k obrazu svému. Můžeme tedy říci, že sloužily jako určitá forma politicko-sociálního protestu. Spirituály ovlivnily mimo jiné také později vznikající novou formu jazzu, zejména zdobením melodie a zdůrazňováním čtyřdobosti tleskáním či dupáním. Některé spirituály se dokonce staly podnětem k improvizacím projevům v rámci jazzu, jejichž významnou úlohu můžeme vidět i v prostředí českých souborů. Mezi nejznámější písně patří jmenovitě písně „Down by the Riverside“ a „When the Saints Go Marchin' In“.³⁸

³⁷ PECHÁČEK, Stanislav. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1830-2., str. 98-104.

³⁸ VYSLOUŽIL, Jiří a Jiří FUKAČ, ed. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon, 1997. ISBN 80-7058-462-9, strana 863.

3.4 Hudba umělá

Autoři Slovníku české hudební kultury odlišují umělou píseň od lidové, „kde se hudební struktura řídí spíše principy spontánní kolektivní tvořivosti než individuálními stylově kompozičními a interpretačními normami.“³⁹

U umělé písně je na rozdíl od písně lidové vždy znám autor. Samotným autorem hudby a textu může být jeden umělec, nicméně se velice často setkáváme s kombinací autorů textu a hudby, kteří si jsou navzájem velice často inspirací. Hudebníci mohou najít například inspiraci pro zhudebnění v básnických sbírkách či autoři textu získávají podnět k otextování hudebního díla rozdílnými hudebními prostředky a celkovým charakterem skladeb.

3.4.1 Country and Western

Country and western, též Country and western music v překladu „hudba venkova a ze západu“. Country and Western je označení pro hudbu amerických bělošských přistěhovalců, vznikající přibližně od počátku 20. století na území dnešní severní Ameriky. Evropští přistěhovalci se usazovali na venkově (jedním z největších center byla oblast Apačského pohoří), kde vytvářeli hudbu bez vlivu odlehle městské hudební kultury, což vedlo ke vzniku americké folklórní hudby, „americké lidovky“.

Jde o hudební žánr, jehož kořeny sahají do hudby z oblasti anglosaské, románské, ale například můžeme pozorovat v mnoha písních i vliv švýcarského jódlování. Inspiraci nacházejí hudebníci nejčastěji v příbězích o osídlování amerického západu. Na formování tohoto nového hudebního žánru má vliv domorodá hudba černošského obyvatelstva i indiánská hudební kultura.⁴⁰ Zvlášť významnou úlohu představuje zpěvák, který je velmi často samotným autorem písně. Styl se mimo jiné vyznačuje výraznou melodikou a převahou epiky a baladiky. Nástrojové obsazení představují převážně strunné nástroje, jako je kytara, banjo, později dobro (viz. praktická část), ale také například housle, harmoniky a jiné.

Ačkoli se tento nový hudební žánr formoval již od počátku 20. století, k jeho popularizaci přispělo hromadné nahrávání desek po roce 1920 a následné zapojování do slavných filmových westernů. V této době se také začínají formovat rozdílná hudební centra, která se tomuto novému stylu věnovala. Nejproslulejším a do dnešní doby největším hudebním

³⁹ FUKAČ, J., J. VYSLOUŽIL a P. MACEK. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon, 1997. ISBN 80-705-8462-9.

⁴⁰ KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-80-261-0018-8, s. 106.

centrem country music je město Nashville. Od čtyřicátých let začíná country styl pronikat do Evropy.

V Československu pro něj byla připravena příhodná základna ve formě rozšířené trampské písně. Od šedesátých let vznikají stovky profesionálních i amatérských skupin, mezi nejproslulejšími můžeme vyjmenovat Country beat J. Brabce, Fešáci, Tučňáci, Greenhorsk-Zelenáci. Prvotní tvorba vycházela převážně z překladů amatérské produkce, nicméně později vzniká i původní česká tvorba. Hlavními průkopníky byli například Pavel Bobek, Jiří Grossmann, Michal Tučný a Jan Vyčítal. Slavnými zpěváky, věnující se tomuto žánru, byli například Waldemar Matuška, Karel Černocho nebo Nad'a Urbánková.⁴¹

3.4.2 Rock and roll

Známe také pod názvy Rokenrol, rock'n'roll, v přesném překladu „kolébej se a vlni se“ byl nejprve používán v rock and blues písních, jakožto synonymum pro milování. Nový styl, přicházející na hudební scénu 50. let, reaguje na jednu z pozdních vývojových etap zlidovělé černošské hudby Rock and Blues, ale také Country a Western. Ve svých počátcích může být rokenrol chápán, jakožto Rock and Blues, uzpůsobený ušim bílých posluchačů. Mezi nejslavnější představitele patří například Jerry Lee Lewis, Chuck Berry a Elvis Presley.⁴²

Obecně považujeme rock and roll za první stylovou vlnu rockové hudby, nicméně se s tímto označením můžeme setkat i v dnešní době, jak je tomu například v soudobé Americe nebo také v kontextu rock and roll revivalizace. V určitých dobách se můžeme také setkat s označeními beat či big beat, které byli užívány hojně v českém a z části i německém jazykovém prostředí.

Za počátek rockové muziky považujeme padesátá léta. Swingová epocha se stále více oddalovala mladšímu americkému publiku, které začalo toužit po nové, jim více blízké, hudbě. Tehdejší bělošští představitelé country and western se pro inspiraci obrátili k černošské soudobé hudbě „Rhythm and Blues“. Tento styl byl doménou černošských muzikantů městského prostředí, typický svou expresivitou a metroritmikou. První oficiální verze zjednodušené podoby tohoto stylu byla píseň „Rock around the clock,“ napsaná roku

⁴¹ VYSLOUŽIL, Jiří a Jiří FUKAČ, ed. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon, 1997. ISBN 80-7058-462-9, s. 110.

⁴² KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-80-261-0018-8, s. 111-112.

1955 B. Haleyim pro stejnojmenný film. Píseň se v mžiku stala světovým hitem, který zapříčinil novou hudební éru Rock and rollu.

Hudba vynikala svou jednoduchostí, prostým opakováním, velice expresivním projevem provázeným častým krátkým opakujícím zvoláním a velikou jednoduchostí textu s hlasovým projevem ve vysokých polohách. Hlasový projev provázela veliká expresivnost, která byla do té doby používána pouze v černošské hudbě. Během 50. let se k doprovodu používal hlavně saxofon, kytara, klavír a kontrabas, v 60. létech postupně vytlačily elektrické varhany klavír, zejména z důvodu jejich mobility. Postupně se nám začíná smývat pomyslná hranice mezi bělošskými a černošskými hudebními projevy.

V 2. polovině 50. let vznikl první kult mladých, tajemných, rozporuplných interpretů, jejichž hlavním představitelem byl Elvis Presley. Rock and roll se z počátku šířil hlavně pomocí desek, které oslovovaly hlavně pubertální a postpubertální posluchače a stával se takzvaným generačním manifestem, který uplatňoval nové přístupy k hudbě. Posluchači začínají tančit v poslechových sálech, nevyhýbají se hektickým reakcím a spojují novou hudbu s módou.

První evropskou odpovědí na hnutí amerického rock and rollu byl nový styl Mersey sound s centrem ve Velké Británii. V šedesátých letech se právě v tomto stylu mísí prvky amerického rocku s britskou tradicí, což zapříčiňuje vznik nových skupin, jmenovitě pak Rolling Stones, Spencer Davis Group a nejslavnější kapelu Beatles. Nicméně rockový vliv se nevyhnul ani sólovým interpretům, kteří zařazují do svého repertoáru rockové tituly a specifický rockový výraz. Nejslavnějším britským protagonistou je dodnes žijící sir Tom Jones, u nás můžeme najít paralelu například v tvorbě Karla Gotta.

Počátek rocku v českém prostředí byl velice pozvolný proces. Zpomaloval ho zejména postoj komunistické politiky, který se stavěl apriorně proti a veškeré publikovatelné zmínky o tomto novém hudebním druhu prezentoval v ryze jednostranném negativním duchu, jakožto podnět k výtržnostem a nepokoji. Český posluchač se k této muzice proto dostal pouze prostřednictvím zahraničního rozhlasu.

Umělci v prvotních fázích nejčastěji napodobovali americké vzory a text, což ale vyvolávalo negativní reakce režimní politiky. Nakonec se průnik rockových prvků plně projevil do materiálu swingové populární hudby malých divadel, například v Divadle Na Zábradlí a divadlo Semafor. Koncem padesátých let začaly vznikat i první amatérské rockové soubory studentů v okolí univerzit. Jedním z nejslavnějších uskupení byl soubor studentů elektrotechnické fakulty v Poděbradech Samuel Band nebo soubor studentů fakulty

architektury a pozemního stavitelství v Praze FAPS. Mezi soubory, které se již snažili o vlastní tvorbu a zpěv, patřili například Sputnici (člen Petr Janda), Crazy Boys (členem Miki Volek), Crossfire, Donald, Karkulka, Komety (Vladimír Mišík) a další.⁴³

⁴³ MACEK, Petr, ed. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Supraphon, 1997. ISBN 80-7058-462-9, s. 778-780

4. Praktická část

Ve svém zkoumání se zaměřím na rozbor písní cizích národů v současných akreditovaných učebních HV pro 1. stupeň ZŠ, jejich původ, charakteristiku a hledání ekvivalentu v české hudbě. Cílem tohoto kroku je poukázat na podobnost hudebního vývoje jednotlivých cizích národů a vývoje české hudby. Tento krok může v budoucnu dopomoci učitelům konkretizovat a přiblížit písně, vznikající za hranicemi naší země, prezentované v českých učebnicích hudební výchovy.

V neposlední řadě je mým cílem napsat osobní doporučení pro obohacení mnou určených hudebních kategorií k případnému využití učiteli základních škol.

Pro své zkoumání jsem si stanovila následující hypotézy:

H1: Akreditované učebnice hudební výchovy obsahují písně celého světa.

H2: Nejvíce cizích písní obsahují učebnice řady Nová Škola.

Během vlastního zkoumání budu čerpat z akreditovaných učebnic hudební výchovy pro 1. stupeň základní školy z roku 2019. Učebnice řady Nová Škola se mi zdají jak ilustracemi, tak obsahově nejmoderněji zpracované. Z hlediska obsahu jsou ze zkoumaného vzorku nejobsáhlejší, takže procentuálně by v nich mohlo být použito největší množství písní cizích národů. Dohromady budu vycházet z celkového počtu třiceti tři písní cizích národů, nicméně pro účely výzkumu jsem zvolila v každé kategorii zástupný reprezentační vzorek dvou až tří písní. Písně nejprve rozdělím do skupin dle jejich hudebního charakteru. Budu pracovat tedy nejprve se čtyřmi skupinami, mnou určených základních hudebních kategorií. Jmenovitě se jedná o písně lidové, zlidovělé, spirituály a písně umělé. Následně se zaměřím na historický původ písní a řazení do skupin na základě jejich původu do geografické oblasti dané země, například Amerika, Francie a jiné. Za účelem hledání ekvivalentu v české hudební kultuře jsem písně v mnohých případech zasadila do kontextu dějin dané země. Po celkové komparaci se budu zabývat případným obohacením hudebních kategorií a vhodnými doporučeními k obohacení běžné výuky hudební výchovy pro 1. stupeň základních škol.

Dle délky a charakteru sledování se bude jednat o průřezový výzkum, který zjišťuje aktuální vývojový stav obsahu učebnic hudební výchovy pro první stupeň ZŠ. Dle úhlu pohledu pak o výzkum *po x el facto*, kdy vycházím z reality, do které nijak nezasahuji. Hlavním pilířem tohoto deskriptivního, komparativního zkoumání je použití teoretické metody výzkumu. V rámci analyticko-syntetické metody nejprve použiji klasifikační analýzy pro rozřídění písní do skupin na základě podobných vlastností a skupiny hierarchicky seřadím. Následně provedená vztahová analýza bude definovat vztahy mezi jednotlivými skupinami a písněmi. Dále v rámci induktivně-deduktivních postupů vyvodím ze zjištěného nové závěry, které budu v rámci praktické části zpracovávat a následně verifikovat.⁴⁴

⁴⁴ VÁŇOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 2., aktualiz. vyd. V Praze: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1367-3.

5. Písňe lidové

V teoretické části jsme si již uvedli příklady známých definic lidových písní. Pro potřeby praktické části je vhodné opět zmínit hlavní znaky lidovosti, na kterých se výše uvedené definice shodují a dle kterých v níže uvedené kapitole písňe charakterizujeme. Mezi hlavní znaky lidovosti písní pokládáme jmenovitě neznámé okolnosti vzniku písňe, anonymitu autora, šíření ústní tradicí a variabilitu projevu a interpretace. Rozmanitost však nespočívá pouze v obecném chápání lidovosti. Při práci s lidovými písňemi cizích národů je nutné si uvědomit, že každý národ má svá vlastní specifika národní písňe. Lidovou píseň dvojího druhu již nalezneme v rámci našich hranic. Jako příklad zde uvádím rozdíl mezi lidovou písní v Čechách a na Moravě. Na území Čech a západní Moravy mluvíme o lidových písňích instrumentálního typu, které se vyznačují mimo jiné větší periodicitou, rytmikou a podřízeností textu hudebnímu zápisu, zatímco na východní Moravě se setkáváme s písňemi vokálními, které jsou typické svou asymetrickostí, výraznou melodikou a rozvolněnou harmonií. Tuto ukázkou rozdílnosti v rámci naší země v závislosti na místě vzniku nám pomáhá pochopit samotnou rozdílnost lidové písňe vznikající na odlišném území v rámci a kontextu vývoje jiných kultur.

Spala bych spala, ale ne sama

Track 1

The image shows a musical score for the song 'Spala bych spala, ale ne sama'. It consists of four staves of music in 2/4 time. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody is written in a simple, folk-like style. The second staff continues the melody with a measure rest. The third staff continues the melody. The fourth staff shows a measure rest followed by three measures of whole rests.

Píseň jsem přepsala z původního notového záznamu, uvedeného výše. Je vhodné zmínit, že tato původní verze se značně liší od znění písně, jaké je dnes interpretováno nejčastěji. Za ekvivalent v rámci lidových ukolébavek v oblasti Čech můžeme považovat velice populární píseň Černé oči, jděte spát.

Černé oči, jděte spát

The image shows a musical score for the song 'Černé oči, jděte spát'. It consists of two staves of music in 2/4 time. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody is written in a simple, folk-like style. The second staff continues the melody. The lyrics are written below the notes.

I. Čer-né o-či, jdě-te spát, čer-né o-či, jdě-te spát,
však mu-sí-te rá-no vstát, však mu-sí-te rá-no vstát.

Obrázek 3 - Černé oči, jděte spát (<https://supernoty.cz/skladby/ceska-lidova/cerne-oci-jdete-spat/122494?listtype=Grid>)

Další ukázkou, kterou jsem zvolila je slovenská lidová píseň Doliny, doliny.

Doliny, doliny

[Zvolna] Ze Slovenska

Do-li-ny, do-li-ny, čo-že je pod ni-mi?
Stu-de-ná vo-dič-ka te-čie do-lu ni-mi.

Obrázek 4 - Doliny, doliny (Učebnice HV pro 2. ročník, Nová Škola, str. 47)

⁴⁶Základním tématem této lyrické písně je pozorování přírody. Píseň je pro svou jednoduchost zařazena v rámci učebnic Nové Školy do druhého ročníku. Nachází se v tónině g dur a je psána ve dvou čtvrt'ovém taktu. V českém prostředí můžeme z hlediska textového najít ekvivalent v písni „Teče, voda teče cez veľický malír.“

⁴⁶ <http://www.pavelhokr.cz/soubory/noty/Tece%20voda%20tece%20cez%20velicky%20majir.pdf>

Teče voda teče cez velický majír

C C C C C G

Te - če vo-da te-če _____ cez ve - lic-ký ma - jír _____

9 G C D G C

pre - čo si ma ne - hal _____ sta - ro - dáv - ný fra - jír _____

15 G C D G C

pre - čo si ma ne - hal _____ sta - ro - dáv - ný fra - jír _____

Obrázek 5 - Teče voda teče cez velický majír

(<http://www.pavelhokr.cz/soubory/noty/Tece%20voda%20tece%20cez%20velicky%20majir.pdf>)

5.2 Anglie

Končí ten čas

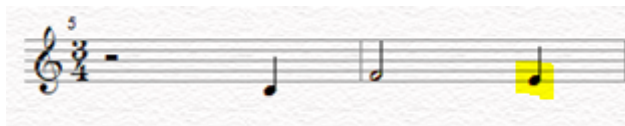
Mírně *Skotská lidová píseň*

Kon - čí ten čas, jenž byl pro nás pl - ný krás - ných, šťast - ných
dní, sly - ší, jak pí - seň kou - zel - ná na roz -
lou - če - nou nám zní? Už blí - ží se čas
lou - če - ní, kon - čí noc po - sled - ní, a
pí - seň ti - chá, vzdá - le - ná na roz - lou - če - nou nám zní.

Obrázek 6 - Končí ten čas (Učebnice HV pro 5. ročník, SPN, str. 113)

Úvodní část skladby je prezentována v mnoha různých rytmických podobách, verzích a citacích po celém světě. Jednou z nejčastějších rytmických obměn můžeme vidět níže:

Z hlediska melodie si v rozdílných interpretacích můžeme všimnout také obměny začátku melodie. Pro porovnání přikládám níže:

Píseň Auld Lang Sygne je skotská lidová píseň, za jejíž objevitele považujeme básníka Roberta Burnse. Dle pramenů Národní skotské knihovny⁴⁷ Burns cestoval po skotském venkově a sbíral balady a písně pro svého vydavatele Jamese Johnsona. Roku 1877 publikoval poprvé svou zhudebnělou skotskou báseň Auld Lang Sygne přeloženo „old long since“, ačkoli její počátky sahají až do 16. století.

Původní skotský název se překládá do mnoha různých podob. V Americe můžeme například píseň najít pod názvem „Song of the old folks“. S postupným putováním národů se píseň rozšířila do celého anglicky mluvícího světa, kde se stala symbolem pro loučení a vítání nové budoucnosti. Píseň se dodnes hraje na pohřbech, o půlnoci Nového roku, promocích a mnoha jiných životních událostech.⁴⁸

⁴⁷ National Library of Scotland: <https://digital.nls.uk/robert-burns/travels/index.html>

⁴⁸ Conor Bracken: <http://gulfoastmag.org/online/blog/auld-lang-syne-a-sincere-tradition/>

U nás se píseň nejčastěji vyskytuje pod názvem „Končí ten čas“ nebo také „Valčík na rozloučenou.“ Píseň byla zpracována do mnoha podob a prezentována různými interprety, na české scéně to byl například okolo roku 1977 Karel Gott.

V českých zemích můžeme najít píseň s téměř identickým původem a tematikou v době národního obrození.

Český básník, František Ladislav Čelakovský, jehož odborná činnost byla orientována na slovanský folklór a filologii, byl velice aktivní během počáteční sběratelské fáze slovanské folkloristiky.⁴⁹ Stejně jako Robert Burns putoval českým krajem a sbíral lidovou slovesnost v podobě slovanských básní a písní. Ty pak věnoval svému příteli, Václavu Hankovi, představenému knihovny národního Českého muzea pod názvem Slované národní písně.

Loučení, loučení,
což jest to těžká věc,
[: když se musí rozloučiti:]
s panenkou mládenec.
Když jsme se loučili
pod zeleným stromem,

vzdychy jsem ti říkávala,
že ta láska není stálá,
že svoji nebudem.
Když já půjdu lesem,
budu plakat hlasem;
dám si klobouček na stranu,
na panenku zapomenu,
budu přece vesel.

Obrázek 7 - Loučení, Loučení - text písně

Jednou z objevených písní je, dnes již známá lidová píseň Loučení, loučení.⁵⁰

⁴⁹ <http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky2.pdf>

⁵⁰ <http://www.rodon.cz/admin/files/ModuleKniha/370-Franti-iek-Ladislav-%C2%A6%C3%AEelakovsk-%C5%BB.pdf>, strana 53

5.3 Francie

Avignonský most

Francouzská píseň

A - vig-non, tam je shon, tam na mos - tě všich-ni tan - čí,
A - vig-non, tam je shon, tan - čí ce - lý A - vig-non.
Pá - ni tan - čí tak - hle, a pak za - se tak - hle.

2. Dámy tančí takhle a pak zase takhle.	(poklona s pokrčením v kolenou)
3. Vojáci tančí takhle a pak zase takhle.	(salutování – pravou a pak levou rukou)
4. Kněží tančí takhle a pak zase takhle.	(pozdrav – sejmutí klobouku pravou a pak levou rukou)
5. Chlapci tančí takhle a pak zase takhle.	(vymyslete si vlastní úlohu)
6. Dívky tančí takhle a pak zase takhle.	?

Obrázek 9 - Avignonský most píseň (učebnice pro 5. ročník, SPN, str. 14)

Píseň vypráví o mostě „Saint-Benezet“, postaveném ve dvanáctém století na území jižní Francie. Most se klene přes řeku Rýn a byl pojmenován po svatém Benezetovi. Dle legendy⁵¹ byl mladý pastýř jménem Benezet poslán do Avignonu postavit most přes řeku Rhonu. Aby ostatní přesvědčil o svém poslání, sám položil do řeky kámen, na jehož přenesení by bylo potřeba nejméně dvacet mužů.

Okolnosti vzniku písně jsou z dnešního pohledu dosti nejasné. Víme, že vznikla někdy mezi 15. a 17. stoletím na území dnešní Francie. Podle Marga Leszte⁵² můžeme najít první tištěnou verzi této písničky již v roce 1503 na území dnešních Benátek. Dle francouzského

⁵¹ <http://www.avignon-pont.com/en/content/legend-saint-benezet>

⁵² <https://www.thegoodlifefrance.com/the-pont-davignon-and-that-famous-song/>

deníku Lachezleswatts⁵³ píseň upravil do dnešní podoby francouzský skladatel Adolphe Adam, a tím zapříčinil její celosvětovou popularizaci.

Ačkoli píseň najdeme v originále pod názvem „Sur le pont d’Avignon“, což v českém překladu znamená doslova „Na Avignonském mostě“, všechny zdroje se shodují, že původní název musel být „Sous le pont d’Avignon“, tedy „pod Avignonským mostem“. Přihlížejíce k celkové původní šířce mostu (2.5 m) a k tanci sarabanda, který lidé na tuto píseň dříve tančili.

Živě *D mp* (Fis mi) *G Lidová píseň z Čech*

1. Na tom bo - ši - lec - kým most - ku, hrá - ly tam dvě pan - ny
v kost - ku, hrá - ly, hrá - ly, hrá - ly, až se o - be - hrá - ly,
sho - di - ly se z most - ku, z most - ku.

Obrázek 10 - Na tom bošileckém mostku (http://pataci.wz.sk/hv/hv5_notovy_sesit.pdf)

Za obdobnou píseň z českého prostředí, můžeme považovat českou lidovou píseň Na tom Bošileckým mostku. Stejně jako u lidové písni Avignonský most neznáme autora, nicméně víme, že její textová stránka odkazuje na skutečný most v jihočeské obci Bošilec. Z toho vyplývá, že píseň se shodují nejen okolnostmi vzniku, ale také inspirací pro textovou složku.

Jde o píseň strofickou, psanou v tónině D dur a tříčtvrtovém taktu. Její reprodukce probíhá v živém tempu s akcenty na první dobu.

⁵³ <https://lachezleswatts.com/fr/articles/23/84000-avignon/sur-le-pont-davignon-histoire-et-anecdotes-de-la-celebre-comptine-pour-enfants>

5.4 Severní Amerika

Červená řeka

Americká lidová
Text: Ivo Fischer

Mírně

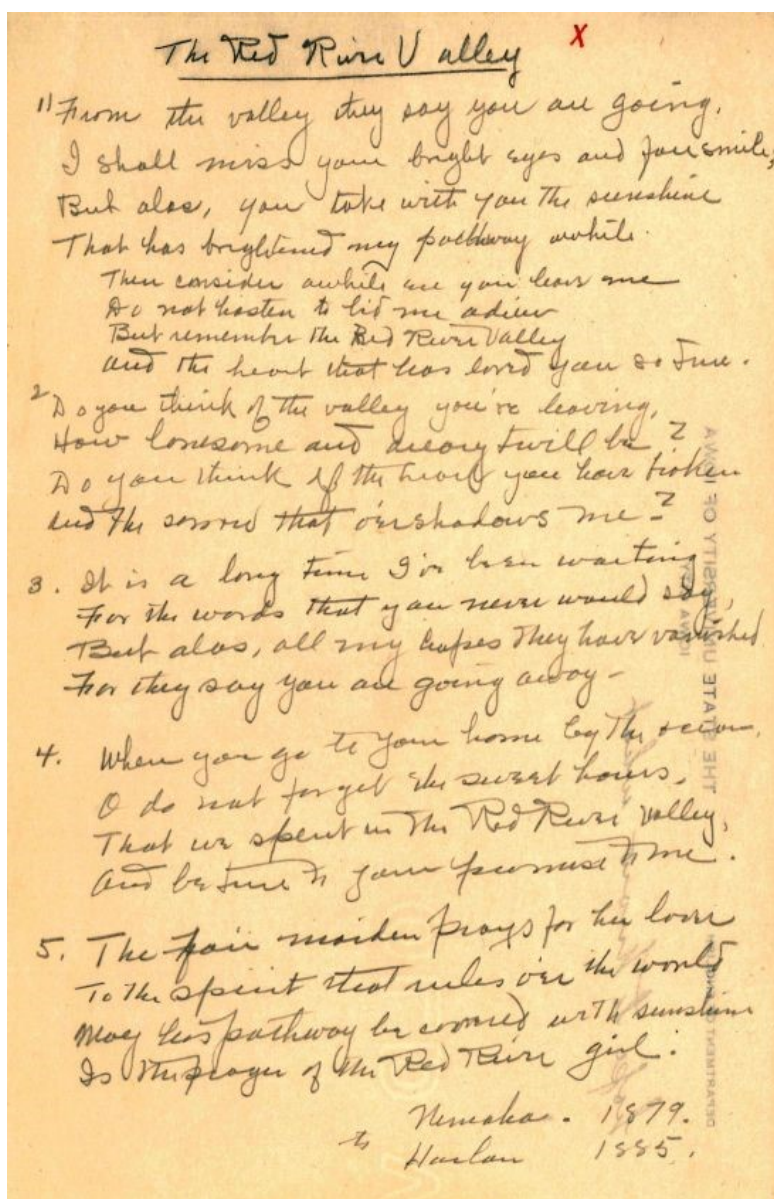
1. Pod tou ská-lou, kde proud ře-ky
sy-čí, a kde ční čer-ve-ný ka-me-ní, ži-je
ten, co mi jen srd-ce ni-čí, to- ho
já rá-da mám k zbláz-ně-ní. 2. Ví-m, že
3. Čas-to
4. Hned se
5. Když je -tí.

Obrázek 11 - Červená řeka píseň (Učebnice pro 4. ročník ZŠ, Nová Škola, str. 67)

⁵⁴Píseň se poprvé objevila na území dnešní Kanady, v 70. letech 19. století. O jejím původu koluje mnoho spekulací, nejpravděpodobnější je, že její kořeny sahají do doby americké expanze do západní Kanady v oblasti povodí Červené řeky, jak již napovídá původní název „The Red River Valley.“ Na dosud objeveném prvním záznamu (viz.příloha) můžeme vidět v dolním rohu poznámku Nemaha 1879 a Harlan 1885, což jsou jména měst v dnešním státě Nebraska.

Píseň můžeme najít pod mnoha různými jmény a v mnoha textových variacích, dle toho, v jaké části země se zpívá. Z hlediska textového se jedná o duševní rozpoložení mladé venkovské dívky, která se loučí se svým milým, jež ji opouští.

Píseň se během pár desetiletí proslavila natolik, že se její první nahrávky objevují již ve 30. letech 20. století. U nás píseň proslavila v roce 1964 verze Heleny Vondráčkové v překladu „Červená řeka.“

obtained by Eric M. Bram from the Edwin Ford Piper Collection, The University of Iowa Libraries, Iowa City, Iowa

⁵⁴ (Manuscript may be copied only if the citation and these instructions are included.) The Red River Valley, Edwin Ford Piper Collection, The University of Iowa Libraries, Iowa City, Iowa.

Stará archa (Ol'Ark Is A-Moverin)

Klidně

Černošský spirituál
Český text: D. Vlnčura
Upravil: J. Tichota

Já mám ko-cáb-ku ná-ram, ná-ram, ná-ram, ko-cáb-ku
ná-ram, ná-ram, nou. Já mám -nou. 1. Př-še-lo a blej-ska-lo se
No-e ne-byl př-ka-pe-nej
se- dum ne-děl, (ko-cáb-ku ná-ram, ná-ram, nou.) nou.) Já mám
on to vě-děl,
ko-cáb-ku ná-ram, ná-ram, ná-ram, ko-cáb-ku ná-ram,
ná-ram, nou. Já mám -nou. Ar-cha má cíl.- Ar-cha má směr.-
plá-ví se k A-ra-ra-tu na se- ver. Já mám ko-cáb-ku

ná-ram, ná-ram, ná-ram, ko-cáb-ku ná-ram, ná-ram, nou. Já mám
-nou. ko-cáb-ku ná-ram, ná-ram, nou.---

2. Šem, Ham a Jáfet byli bratři rodni, Noe je svolal ještě před povodni, kázal jim naložit ptáky, savce, ryby nechte, zachráni se samy hladce.
R. Já mám kocábku ... Archa má cíl ...
3. Přišla bouře, zlamala jim pádla, vesla, tu přilétla holubice, snítku nesla, na zemi pak vložili náklad celý, ještě že tu starou dobrou archu měli.
R. Já mám kocábku ... Archa má cíl ...

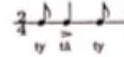
1. K danému předvěti utvoř závěti:

2. Prohlédni si následující rytmický útvar:

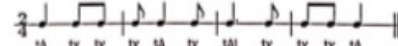

Nazýváme jej **synkopa** (rytmický útvar 3 not, kde prostřední nota je dvalkrát delší než noty krajní a přízvuk je přenesen z těžké doby na lehkou). Pro snadnější vytleskávání si připomeneme rytmické slabiky:

Synkopa je rytmický útvar hojně používaný v jazzu (džezu).

Procvič si:

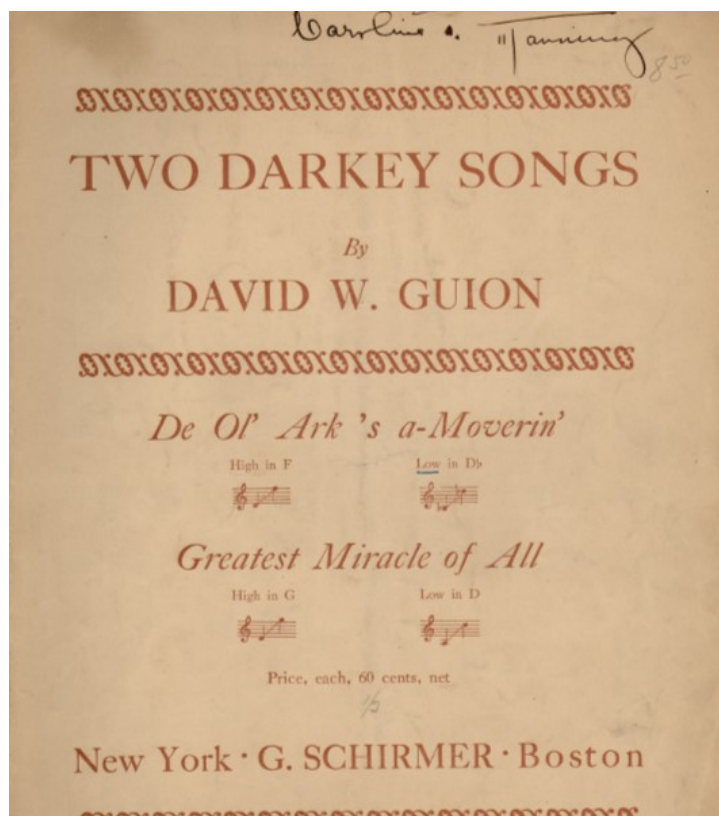

Obrázek 12 - Stará archa (Učebnice pro 5. ročník ZŠ, Nová Škola, str. 42)

Mnozí nacházejí možné vlivy spirituálu již v tvorbě Antonína Dvořáka, jeho Biblických písních. Ačkoli si mnohá dvořákovská literatura za tímto tvrzením stojí, my můžeme s jistotou říci, že spirituály se na našem území začaly objevovat v sofistikovanější formě až ve 20. a 30. letech 20. století. K výrazné popularizaci této hudby přispěly návštěvy P. Robersona a souboru Everyman Opera a jejich nahrávky na gramofonové desky Supraphon. Od 60. let přispěl k výraznému zdomácnění soubor Spirituál Kvintet, vedený Jiřím Tichotou.⁵⁶

⁵⁶ VYSLOUŽIL, Jiří a Jiří FUKAČ, ed. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon, 1997. ISBN 80-7058-462-9., strana 863

Zde se nám kruh pomyslně uzavírá se zjištěním, že právě jeho prapraděd byl prvním učitelem hudby Antonína Dvořáka.⁵⁷ Mimo svou širokou působnost v oblasti muzikologie, také umělecky vede soubor Spirituál kvintet. Nicméně důkaz jeho vlivu na český spirituál můžeme vidět i v ukázce výše, kde přetextoval známý spirituál Ol' Ark Is A-Moverin do české verze. Dle digitalizovaných záznamů knihovny Duke University v New Yorku byl tento černošský spirituál zkomponovaný Davidem Werdellem Guionem, poprvé publikovaný v roce 1918 pod názvem De Ol' ark's a-moverin' s alternativou Two Darkey Songs.⁵⁸ Nicméně můžeme najít i záznamy, že píseň byla zpívána již v roce 1911, některé prameny tvrdí i v druhé polovině 19. století. Je nutné podotknout, že v učebnici se uvádí původní název jako Ol' Ark Is A-Moverin, zatímco dle všech mnou nalezených zahraničních zdrojů se původní název liší. Správný název by měl být De Ol' ark's a-moverin', jak lze vidět na přebalu původního manuskriptu z roku 1918.

Obrázek 13 - Původní přebal notového zápisu písně Stará archa (https://library.duke.edu/digitalcollections/hasm_n0775/#info)

Píseň odkazuje na biblický příběh potopy, zmíněné v knize Genesis. Můžeme zde pozorovat prvky černošské hudby, jako je výrazný sudý rytmus, expresivní melodie a responsabilní princip vyprávění. Rytmus je zde podmíněn rytmice mluveného projevu, proto se zde můžeme setkat s náročnějšími rytmickými prvky, jako je například synkopa. Zatímco doložený příklad z učebnice zmiňuje klidné tempo, píseň existuje v mnoha různých provedeních, nicméně většina je produkována v živém či středně rychlém metru.

⁵⁷http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=8720

⁵⁸ https://library.duke.edu/digitalcollections/hasm_n0775/#info

Při práci s dětmi bych se tedy zaměřila zejména na rytmické prvky, jakožto výrazové prostředky v hudbě.

Spirituál kvintet produkuje mnoho spirituálů pro českého posluchače, mimo jiné velice oblíbenou píseň Dívka a poutník nebo spirituál Tak jen pojd'.⁵⁹

Poutník a dívka

- A**
1. Kráčel krajem poutník, šel sám,
D kráčel krajem poutník, šel sám, **A**
kráčel krajem poutník, kráčel sám, **C# F#mi**
H tu potkal dívku, **H7** nesla džbán, **E4su** přistoupil k ní a
2. "Ráchel, Ráchel, žízeň mě zmáhá,
Ráchel, Ráchel, žízeň mě zmáhá,
Ráchel, Ráchel, žízeň mě zmáhá,
tak přístup blíže, nehodná, a dej mi pít," a ona
3. "Kdo jsi, kdo jsi, že mi říkáš jménem,
kdo jsi, kdo jsi, že mi říkáš jménem,
kdo jsi, kdo jsi, že mi říkáš jménem,
já tě vidím poprvé, odkud mě znáš?"
4. Ráchel, Ráchel, znám víc než jméno,
Ráchel, Ráchel, znám víc než jméno,
Ráchel, Ráchel, znám víc než jméno,"
pak se napil, ruku zdvih' a kráčel dál.
5. Ten džbán, ten džbán z nepálené hlíny,
ten džbán, ten džbán z nepálené hlíny,
ten džbán, ten džbán z nepálené hlíny
v onu chvíli zazářil kovem ryzím.
6. Kráčel krajem poutník, šel sám,
kráčel krajem poutník, šel sám,
kráčel krajem poutník, kráčel sám, **A D A**
H **E** **A** **D** **A**
ač byl chudý, nepoznán, přece byl král.

Obrázek 15 - Poutník a dívka - text písně
(http://www.pixy.cz/downloads/zpevniky/ZPEVNIK_spiritual.pdf, str. 9)

Tak jen pojd'

Spirituál Kvintet

* Tak jen pojd', pojd', pojd', pojd' sem k nám!

Ref.: Tak jen pojd' - pojd', nezvoň, nekřič, nebouchej,
D7 pojd' dál - pojd' dál, klidně naslouchej,
A sem k nám - důvod žádný nehledej,
E pojd' dál - vždyť můžeš, jenom chtěj.
A Tak pojd' - vždyť ty máš co nám říct,
D7 sem k nám - pojd' dál, jen ať je nás víc,
A tak jen pojd', pojd', postup dál
D7 a zpívej z plných plic, čeho by ses bál,
A **E** **A**
tak jen pojd' - stačí jen vejít k nám.

(1) **A** Nás vůbec nesouží - už ne,
D7 že nám noty padaj do louží - už ne,
A že náš zpěv nezná bontónů - už ne,
E že pro nás nezní potlesk salónů - jé!
A Nás lijavec nezmáčí - už ne,
D7 nepíchá trní, bodláčí - už ne,
A **E** **A**
zkrátka toho boty netlačí, kdo přidá se k nám.

n. c.

Obrázek 14 - Tak jen pojd' text písně
(http://www.pixy.cz/downloads/zpevniky/ZPEVNIK_spiritual.pdf, str. 15)

⁵⁹ <https://www.supraphon.cz/archiv/1815-spiritual-kvintet-sto-nejkrasnejsich-pisni-1>

6. Písňe zlidovělé

Zlidovělé písňe mají zvláštní pozici na pomezí hudby umělé a lidové. Zatímco jejich původ je umělý, autor známý, v rámci historického procesu se začaly chovat jako písňe lidové. Z tohoto důvodu se můžeme také setkat v označení zlidovělé či znárodnělé. Tento proces je zapříčiněn samotným pronikáním umělé hudby z městského prostředí na venkov, kde podléhá variačnímu procesu a rozdílným interpretacím. Cílem této kapitoly je poukázat na proces, který prochází nejenom naší hudební kulturou až do současnosti. S žáky by bylo vhodné v rámci projektu vybrat písňe jim v dnešní době blízké a snažit se určit, zda některá s nich podlehne procesu zlidovění a rozvinout diskusi o oblíbenosti písni v různých dobách a v prostředí jiných kultur.

6.1 Rakousko

Tichá noc

Mírně *Franz Xaver Gruber*

1. Ti - chá noc, pře - sva - tá noc, v spán - ku svém dý - chá zem,
půl - noc od - bi - la, mě - sto šlo spát, zdřím - li dá - vno i pa - stý - ři stád,
jen Bo - ží lá - ska ta bdí, — jen Bo - ží lá - ska ta bdí. —

2. Tichá noc, přesvatá noc,
náhle v ní jásot zní,
vstávej, lide můj, tmu z očí střes,
v městě Betlémě Bůh zrozen dnes,
z lásky se člověkem stal,
z lásky se člověkem stal.

3. Tichá noc, přesvatá noc,
stín a mráz vůkol nás,
v hloubi srdce však Gloria hřmí,
díků, že hříšník se s důvěrou smí
u svaté rodiny hrát,
u svaté rodiny hrát.

Obrázek 16 - Tichá noc píseň (Učebnice pro 5. ročník, SPN, str. 57)

Těžko si představit, že tato líbivá, uklidňující melodie vznikla na počátku 19. století v evropském prostředí, vzpamatovávajícím se po hrůzách hladomoru a napoleonských válek. Katolický kněz z Oberdorfu, Joseph Mohr napsal roku 1816 báseň „Stille Nacht“ oslavující dlouho očekávaný mír.⁶⁰ Jeho přítel, učitel v místní škole a varhaník Franz Xaver Gruber napsal během jednoho odpoledne pro báseň melodii a o dva roky později ji spolu poprvé uvedli během štědrovečerní bohoslužby.⁶¹ Píseň se pro svůj text stala již od prvopočátku znakem naděje, míru a pokoje, což lidem v poválečném prostředí Evropy velice imponovalo. Postupně se rozšířila po celém Rakousku, do Anglie a počátkem 20. století byla jednou z nejoblíbenějších skladeb i v Americe. Sílu jejího poselství můžeme cítit i v tomto století. Organizace UNESCO ji prohlásila roku 2011 za nehmotné kulturní dědictví pro její schopnost sjednocovat národy celého světa.⁶² Důkaz její popularity můžeme vidět v ukázce níže, kde jde o čínský překlad.⁶³

Ačkoli je tato klasicistní skladba nejdou z neznámějších, v české hudební kultuře můžeme zaznamenat podobný případ již o staletí dříve.

Podíváme-li se do českých zemí v období raného baroka, najdeme zde velice podobný případ zlidovělé koledy.

The image shows a musical score for the Christmas carol 'Silent Night' (平安夜歌). The score is written in G major and 4/4 time. It includes the lyrics in Chinese and the names of the composer (Joseph Mohr) and the arranger (Franz Gruber). The score is numbered 71. The lyrics are: 1. 平安夜, 圣善夜, 万暗中, 光华射; 2. 平安夜, 圣善夜, 牧羊人, 在旷野; 3. 平安夜, 圣善夜, 牧羊人, 在旷野. The score is arranged for voice and piano.

Obrázek 17 - Ukázka písně Tichá noc v čínském překladu (<http://silentnight.web.za/notation/chinese.gif>)

⁶⁰ <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/silent-night-celebrates-its-bicentennial-180971044/>

⁶¹ <https://silent-night-museum.org/joseph-mohr/oberndorf.htm>

⁶² <https://www.stillenacht.com/en/history/song-of-peace/>

⁶³ <http://silentnight.web.za/notation/chinese.gif>

„Evropa je v 17. století poznamenána rozdělením na katolické a protestantské země. Hlavou katolické Evropy se stává Francie a později též rakouská monarchie. Církev, ve snaze potlačit reformační hnutí, podporuje v těchto zemích absolutistickou formu vlády. Významným prostředkem protireformace se stává umění, zvláště hudba.“⁶⁴

V období porážky českých stavů v bitvě na Bílé hoře a po konci třicetileté války byly české země hospodářsky vyčerpány a jejich kulturní život značně omezen. Obyvatelstvo bylo násilně rekatolizováno, a ačkoli k nám barokní sloh ještě zcela nepronikl, autoři se věnovali duchovní tvorbě a psali kancionálové zpěvníky. Kancionálové tvorbě se věnoval i skladatel Adam Václav Michna z Otradovic (asi 1600 až 1676), učitel zpěvu a hudebník, který působil v Jindřichově Hradci od roku 1633 zejména jako varhaník kostela Nanebevzetí Panny Marie. Mezi jeho hlavní tematické okruhy patřila duchovní hudba, skládána pro potřeby katolické bohoslužby. K jeho písňové tvorbě patří Česká mariánská muzika, z níž pochází zlidovělá koleda Chtíc, aby spal.⁶⁵⁶⁶

Chtíc, aby spal

Adam Michna
z Otradovic

Zvolna

1. Chtíc, a-by spal, tak zpí - va-la, sy-ná-čko-vi, ma-tka, jež po - no -
co - va - la, mi-lá-čko - vi: Spi, ne-bes dí - tě mi - lo - stné,
Pán jsí a Bůh, pě - je ti v lá - sce ce - lý ráj, po-zem-ský luh.

Obrázek 18 Píseň Chtíc, aby spal (Učebnice pro 5. ročník ZŠ, SPN, str. 56.)

⁶⁴ HURNÍKOVÁ, Kateřina. *Stručný průvodce dějinami evropské hudby*: distanční text. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-333-7., str. 24.

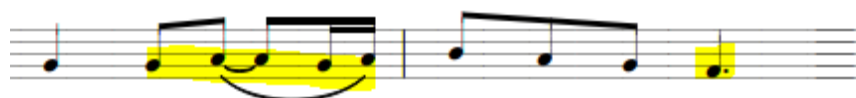
⁶⁵ HURNÍKOVÁ, Kateřina. *Stručný průvodce dějinami evropské hudby*: distanční text. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-333-7

⁶⁶ <http://www.czechmusic.net/klasika/michna.htm>

Jde o strofickou píseň malé písňové formy a, b bez reprízy. Zaměříme-li se na stránku textovou, jde o českou barokní koledu o šesti slokách, vyprávějící příběh Marie, zpívající ukolébavku malému Ježíšku. Autor zde zpracovává obsah lásky k Bohu obrazností lásky pozemské. Píseň můžeme najít v mnoha rytmických a melodických obměnách. Nejčastější verze 2. a 3. taktu můžeme vidět na příkladech níže:

Na druhé verzi vidíme nejen melodickou zdobnost, ale také rytmické změny.

zpí - va - la

sy - náč - ko - vi,

S přihlédnutím na formu notového zápisu v této verzi a její zasazení do učebnic hudební výchovy pro žáky 1. stupně ZŠ je důležité, aby byla hlavní melodická linka při nácviu nové písně zřetelně a jasně interpretována, bez přidání harmonických obměn. Díky své oblíbenosti a nadčasovosti má své nezastupitelné místo i v současné hudební výchově.

7. Písňe umělé

Umělé písňe mají známého autora. Mohou mít však i kolektiv autorů, autory textu a hudby. Dochází nám zde k průniku dvou sobě blízkých uměleckých oborů, poezie a hudby. Autoři se mohou navzájem inspirovat, a tak se často můžeme setkat s mnoha rozdílnými verzemi textů a melodií na jeden námět. Básníci se mohou inspirovat hudebními prostředky hudebníků užitých v písňích a hudebníci nacházejí inspiraci v básnickém textu, který často zhudebňují. Je nutné poukázat na svázanost poezie s národní kulturou, která zapříčiňuje vznik umělých písňí, nesoucích specifické znaky kultury daného národa.

7.1 Rakousko

Touha po jaru

Klidně Hudba: W. A. Mozart
Text: Zdeněk Kníttl

1. Pojd', má-ji bliž, at' rá- zem zas
snih a led sic lá- ká, to
lout-ka má tam v koutku už

pí- seň há- jem zní, at' ú- do- lim i srá- zem se
dáv- no zná- má věc, však škádlit sně- hu- lá- ka vždy
dlouhou chví- li má, nuž sáhni k svému prout- ku a

kvít-ka roz- pest-ří Ach, já bych už tak rá- da šla
stá- le ne- jde přec. I kníž-ku mí- lou, krás- nou lze
za-číní kouz- la svá. Vstup vá- ha- vým byt' krůč- kem ve

v louku věn- ce vít, vždyť srd- ce mé si žá- dá jen
čís- tí chví- li jen, ač lá- ka- vá je kníž- ka, přec
dří- ma- jí- cí háj, at' v strá- ní nad po- tůč- kem zpěv

chví- li šťast- nou být. 2. Ten
líp je jl- tí ven. 3. A
ptá- čat zní: je máj.

Obrázek 19 Touha po jaru píseň (Učebnice pro 4. ročník ZŠ, Nová Škola, str. 60.)

Původní předlohou je písňová tvorba Wolfganga Amadea Mozarta, kterou najdeme v německém originále pod názvem „Sehnsucht nach dem Frühling, K596.“ Jde o

41

(Orig. F dur.) **Sehnsucht nach dem Frühlinge.**

Fröhlich.

1. Komm, lie - ber Mai, und ma - che die Bäu - me wie - der grün, und
2. Zwar Win - ter - ta - ge ha - ben wohl auch der Freu - den viel. man
3. Doch wenn die Vög - lein sin - gen, und wir dann froh und flink auf
4. Am mei - sten a - ber dau - ert mich Lott - chens Her - ze - leid. das
5. Ach, wenn's doch erst ge - lin - der und grü - ner drau - ssen wär! Komm,

15.

Obrázek 20 Ukázka původní písně Touha po jaru v německém originále
([https://imslp.org/wiki/Sehnsucht_nach_dem_Fr%C3%BChling,_K.596_\(Mozart,_Wolfgang_Amadeus\)](https://imslp.org/wiki/Sehnsucht_nach_dem_Fr%C3%BChling,_K.596_(Mozart,_Wolfgang_Amadeus)))

strofickou píseň s rozsahem jedné oktávy.⁶⁷ Úvod nápěvu je vystavěn na pomyslném kvintakordu, který stoupá ve stylu Mannheimské rakety.

Původ textu této písně spadá až do roku 1776, kdy ji starosta Lübecku Christian Adolf Overbeck vydal ve svém sborníku Musenalmanach Göttinger pod názvem „Fritzchen an den May.“

O první zhudebnění této písně se pokusilo mnoho soudobých autorů, například G.H.L. Wittrock (1777), který zanechal text v původní podobě, dále M.A. Eichner (1780) a J. F. Reichard (1781), který přinesl změnu v podobě změny cílenosti textu na dětského posluchače. Wolfgang Amadeus Mozart populární báseň zhudebnil roku 1791, krátce po dopsání Ronda, KV 595, se kterým můžeme sledovat podobnosti zejména v melodické linii skladby.

⁶⁷ [https://imslp.org/wiki/Sehnsucht_nach_dem_Fr%C3%BChling,_K.596_\(Mozart,_Wolfgang_Amadeus\)](https://imslp.org/wiki/Sehnsucht_nach_dem_Fr%C3%BChling,_K.596_(Mozart,_Wolfgang_Amadeus))

Klavírní koncert 27. Rondo KV 959 (1791)⁶⁸

The image shows a page from a musical score for Piano Concerto No. 27, Rondo KV 959 by Wolfgang Amadeus Mozart. The score is in G major, 3/4 time, and marked 'Allegro'. It features staves for Flauta (Flute), Oboe, Fagot (Bassoon), Trompa en Si (Trumpet in B), Piano, and Violin I. The Piano part is mostly silent, while the other instruments play a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes. The Violin I part has a melodic line with dynamics 'p' and 'f'.

Obrázek 21 Ukázka partitury klavírního koncertu 27. Rondo KV 959 (http://hz.imsip.info/files/imglnks/usimg/d/d9/IMSLP39099-PMLP15402-Piano_Concerto_n_27.pdf)

Mozart ve své verzi Klavierlied, KV 596 pozměnil stránku textovou na „Sehnsucht nach dem Fröling“. Tato verze se rychle stala jednou z nejpopulárnějších a již v 19. století byla obsažena v dobových zpěvnících.⁶⁹

Nutné podotknout, že v německy mluvících zemích se jedná o velmi oblíbenou skladbu, která by mohla být z jistého úhlu pohledu nynější doby již řazena do okruhu písní zlidovělých. Nicméně v současné době je tato píseň v rámci českého prostředí stále chápána jako umělá, z tohoto důvodu ji ve své práci řadím mezi písně umělé. Stránka textová v současné době obsahuje tři sloky z původních pěti, tedy 3. sloka je syntézou třetí a páté sloky původní. Všechny sloky pojí tematický motiv oslav příchodu jara. K dotvoření celkového obrazu jarní tematiky přispívá autor doprovodem ve formě hravé, lehké melodie, při jejíž reprodukci musejí žáci dávat pozor na nasazení měkkých tónových začátků a rozlišení těžkých a lehkých dob. Právě pro svůj rozsah a hravou formu je dobře využitelná v ZUŠ nebo ve vyšších ročnících a šikovných třídách prvního stupně.

⁶⁸ http://hz.imsip.info/files/imglnks/usimg/d/d9/IMSLP39099-PMLP15402-Piano_Concerto_n_27.pdf

⁶⁹ http://www.liederlexikon.de/lieder/komm_lieber_mai_und_mache?fbclid=IwAR06VC_STZoAt2mLYY2vKSofk-dxFk00absK_R0t0Vm18l--miAZXjrkHkU

Zhudebnělá poezie je důkazem, že poezie a hudba jsou dvě vzájemně propletené a ovlivňující se disciplíny. S takovou formou umění se můžeme setkat i v českých zemích v tvorbě mnoha autorů, jmenovitě v tvorbě, za kterou stáli Jaroslav Seifert a Vítězslav Nezval. Zhudebňování básní se postupně stalo naprosto přirozeným procesem mnoha českých muzikantů. Jedním z nich je například Vladimír Mišík, který zhudebnil báseň Václava Hraběte pod stejnojmenným názvem, Variace na renesanční téma.⁷⁰

Píseň se hned po svém vzniku stala velice populární a dokonce zazněla i při pádu komunistické diktatury. Dodnes ji můžeme slyšet z rádia, ale také u táboráků za doprovodu kytary. Z dnešní generace jen málokdo zná pravé textové kořeny písně, a tak může být píseň chápána, jako zlidovělá. V soudobé české hudební kultuře se nám tedy zrcadlí podobný proces, jako o staletí dříve, spojení W. A. Mozarta a Ch. A. Overbecka.

Další alternativou současné české paralely je například i zhudebnělá báseň Josefa Kainara, Stříhali dohola malého chlapečka, pokud bychom šli více do minulosti, setkáme se s písněmi Čechy krásné, Čechy mé nebo U panského dvora.

⁷⁰ <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/vaclav-hrabe-variace-na-renesancni-tema/>

VÁCLAV HRABĚ: VARIACE NA RENESANČNÍ TÉMA ⁷¹

Láska je jako večernice
plující černou oblohou
Zavřete dveře na petlice!
Zhasněte v domě všechny svíce
a opevněte svoje těla
vy
kterým srdce zkameněla

Láska je jako krásná loď
která ztratila kapitána
námořníkům se třesou ruce
a bojí se, co bude zrána

Láska je bolest z probuzení
a horké ruce hvězd
které ti sypou oknem do vězení
květiny ze svatebních cest
Láska je jako večernice
plující černou oblohou
Náš život
hoří jako svíce
a mrtví
milovat nemohou

⁷¹ <http://www.ceskaliteratura.cz/texty/hrabe.htm>

7.2 Severní Amerika

Když náš táta hrál

Živě *Hudba: J. Cash*
Slova: J. Vyčítal

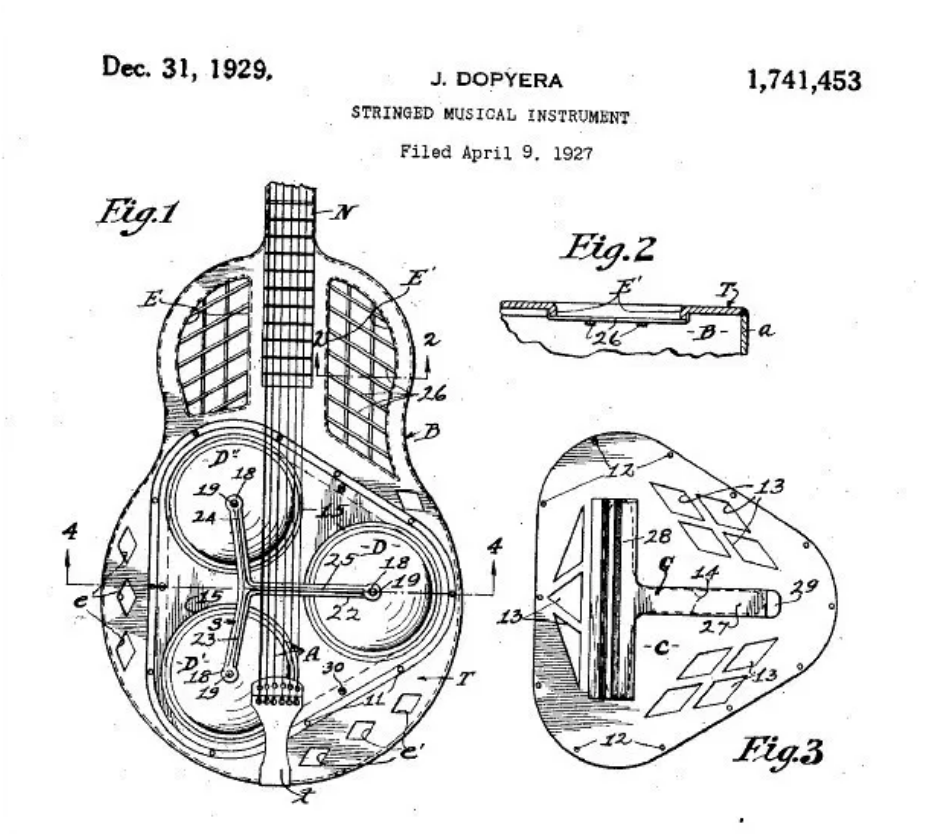
1. Když jsem byl chla-pec ma-lej, tak me-tr nad ze-
mí, schá-ze-li se far-má-ři tam
u nás v při-ze-mí, me-zi ni-ma můj tá-ta u
pi-va se-dá-val a tu svo-ji
nej-mi-lej-ší hrál.

Když náš táta hrál – noty, Učebnice pro 3. ročník ZŠ, Nová škola, str. 83.

Tuto píseň napsal a nazpíval americký zpěvák Johnny Cash pod názvem „When Papa Played The Dobro“ a poprvé se objevuje na jeho albu „Ride This Train“ z roku 1960. Není mnoho záznamů týkajících se původu písně, víme však, že píseň je napsána ve stylu country, jejíž původní text vypráví vzpomínku na nemocného otce, který hrával na „dobro“.

Podíváme-li se do historie, mapující v naší zemi ne velmi známý nástroj, zjistíme, jak velký vliv měla i naše kultura na vznik amerického hudebního stylu country.

Okolo roku 1908, v dusné atmosféře blížící se války emigrovala slovenská rodina Dopyerových do Kalifornie, kde si otevřeli malou opravnu nástrojů. Několik let zároveň pracovali na zdokonalování hudebních nástrojů, které si nechali patentovat. Jejich největší úspěch však nastal, když k nim přišel tehdy proslulý muzikant Georges Beauchamp s přáním o sestrojení hlasitější kytary pro jeho koncerty. John Dopyera nakonec nástroj sestavil a společně s Georgem Beauchampem začali jeho produkci ve velkém.⁷²

obrázek- nástroj dobro, 1927 1, dostupné z: <http://chasingguitars.com/nationaldobro-history/>

Název nástroje vychází ze jména **Dopyera Brothers**, jakožto akronym, v českém a slovenském jazyce dobro. V americkém prostředí se nástroj stal velmi populární a používá se hlavně v lidové a country hudbě.

⁷² <http://chasingguitars.com/nationaldobro-history/>

První kontakt české kultury s americkou lidovou country hudbou proběhl v období první světové války, kdy se českoslovenští legionáři setkali na frontě s americkými vojáky. Vznik skautingu koncem 20. let 19. století také ovlivnil přísun a vliv americké kultury na vyrůstající generaci. Knihy Karla Maye a ilustrace Zdeňka Buriana povzbudily vznik prvních trampských českých osad. Zde v osadách u ohňů vznikaly první romantické písničky. Jarka Mottl psal písničky na náměty zahraničních melodií.⁷³⁷⁴ Jednou z největších legend českého country byl zpěvák Michal Tučný.

Michal Tučný: Tam u nebeských bran (1987)

Měl jsem rád pár písni, v nichž jsem žil,
Cesty toulavý, ty, o kterých jsem snil.
S vlídnou tmou, když v létě kraj šel spát,
poznal jsem, že tenhle svět mám rád.

Bez řečí jsem každou práci vzal, a měl problémy, že málem jsem to vzdal.

Pokaždé jsem vstal a zkoušel jít, pro tu čest, že směl jsem v vámi žít.

Měl jsem rád stín stromů, říční proud,
Štítý hor, co nejdou překlenout.
Krásnější svět vůbec nehledám,
To řeknu vám tam u nebeských bran.
Dětský smích a vlání koňských hřív,
Něco moudrých vět, co měl jsem znát už dřív,
Slunce zář, když hřála do mých zad,
Poznal jsem, že tenhle svět mám rád.

⁷³ <https://www.magazinuni.cz/hudba/pruniky-country-a-trampske-pisne-do-ceske-alternativy/>

⁷⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=com7t-dTc0g>

Pár havraních copánků

Andante (zvolna)

Vera Matson a Elvis Presley
Český text: Z. Vauřín

1. Pár hav- ra- ních co- pán- ků a tvůj ti- chý smích,
1. Love me ten- der, love me sweet, ne- ver let me go.

ve dvou je- dem do spán-ku, je- dem na sa- ních.
you have made my life com- plete, and I love you so.

Ces- ta tam je vo- ňa- vá, sta- rý, hod- ný pán,
Love me ten- der love me true, all my dreams ful- filled.

s ú- smě- vem ti po dá- vá bí- lý tu- li- ways pán.
For my dar- lin' I love you, and I al- ways will.

Obrázek 22 - Když náš táta hrál – noty, Učebnice pro 5. ročník ZŠ, Nová škola, str. 52.)

Tato známá romantická balada, byla napsána v roce 1956, nicméně její kořeny sahají až do roku 1861. Její tklivou melodii složil anglický skladatel George Rodway Poulton a básnický text s ní spojil americký básník a právník Whilliam Whiteman Fosdick. Píseň se stala jednou z nejoblíbenějších 19. století, obzvláště pak v Americe v období občanské války. Tato melodie byla veřejností natolik oblíbena, že se jí dostalo mnoha různých úprav. Doposud nejznámější a nejproslulejší zpracování interpretoval Elvis Presley pod názvem Love me tender, jakožto úvodní melodii pro stejnojmenný film. Ačkoli byl Elvis Presley hlavním představitelem Rokenrolu, v 60. letech se začíná věnovat pomalým baladám. Nicméně můžeme v jeho projevu stále cítit pěvecký vliv country, spojený s černošským temperamentem.⁷⁵

⁷⁵ KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-80-261-0018-8.

7.2.1 Zasazení do české hudební kultury 50. a 60. let

Zatímco většina populární hudby 50. a 60. let v Americe a na západě postupně podléhala nastupujícímu vlivu Rockenrolu, ve státech sovětského bloku stále panoval kult sólových zpěváků za doprovodu velkých tanečních swingových orchestrů. V naší hudební kultuře byl přelomový rok 1948 a s ním nástup komunistické moci. Snahou komunistického režimu bylo, aby se vše odehrávalo pod jeho výhradní kontrolou. Za tímto účelem byly zřizovány takzvané akční výbory, které měly za úkol kontrolovat dění ve veřejné sféře života. Hlavní funkce hudby byla tedy rekreační, líbivá a zábavná. Zpěváci se stroze drželi melodie a rytmu. Pouze občas obohatili své vystoupení variací pár tanečních kroků.⁷⁶ Hlavní kontrolou procházel hlavně obsah písniček. Cokoli, co by bylo příliš smutné nebo rozverně nepřicházelo v úvahu. Rockenrol k nám tedy pronikal zadními dvířky až počátkem 60. let.⁷⁷⁷⁸⁷⁹

Za průkopníka rokenrolu u nás považujeme Mikiho Volka, vlastním jménem Michael Volek, přezdíváného „král českého rockenollu.“ Po roce 1960 již zaujímá stálé místo na české scéně, přičemž výrazně vybočuje z široké plejády českých zpěváků. Začíná spolupracovat s kapelou Olympic, působí v divadle Semafor. Mnozí ho přirovnávají díky jehodravým pohybům a záklonům k Elvisovi Presleymu. Většinu jeho produkce tvoří převážně sbírka amerických hitů s českými texty, původní Mikiho písně byly spíše pozdní.

⁷⁶ MARJÁNKO, Bedřich. Akční výbory Národní fronty. [online]. 1999–2014, [cit. 2010-10-14]

⁷⁷ <http://www.czechmusic.net/charts/zlatyfont.htm>

⁷⁸ <https://www.ireport.cz/style/21583-jak-sly-roky-v-hudbe-nejuspesnejsi-ceske-pisne-od-60-let-do-soucasnosti>

⁷⁹ HAVLÍK, Jaromír. *Několik poznámek k první etapě institucionálního procesu v české hudební kultuře po druhé světové válce*. In: Vývoj hudebních institucí po roce 1945. Muzikologické studie 3. Sborník z konference JANÁČKIANA 1994. Ostrava: Ostravská univerzita. Pedagogická fakulta, 1995. s. 2–3.

Jakožto český ekvivalent k výše zmiňované písni Elvise Presleyho můžeme uvést českou píseň „Hledám, hledám,“ jejíž autorem je sám Miki Volek, autorem textu Eduard Krečmar.⁸⁰

Les, kudy chodím, je obetkán,
Nocí tam temnou, jak peří vran.
Svůj klid tu hledám, hledám a
kam mohu jít, snad mi to poví, měsíční svit.
Ten klid mi vzala, má jediná,
Tak tady bloudím, v pozdních hodinách.
Odpověď hledám, hledám a
Kdo mi ji vzal, snad mi to poví, obrysy skal.
Ta milá má, si vybájí, že mě má ráda, víc než já ji.
A tak to skládá, prý abych šel,
Já větší nehoráznost neslyšel.
Měsíc se diví, sním ozvěnou,
I slunce s tváří zlacenou.
Já s nimi hledám, hledám, jak s čím,
Já vím, že ji stejně, nepřesvědčím.
Ta milá má, si vybájí, že mě má ráda, víc než já ji.
A tak to skládá, prý abych šel, já větší nehoráznost neslyšel.
S měsícem mizí noc tesklivá,
A moje milá se ozývá, že už mě hledá, hledá,
Kam jsem spad, že řeč žen se nesmí tak brát.
Že už mě hledá, hledá, kam jsem spad, že řeč žen, se nesmí tak brát.

⁸⁰ <https://www.supraphon.cz/archiv/9650-pop-galerie-miki-volek>

8. Návrhy na další rozšíření hudebních oblastí

Tato kapitola je psána za účelem doporučení a inspirace učitelům hudební výchovy, k rozšíření hudebních oblastí, obsažených v současných akreditovaných učebnicích pro první stupeň základních škol. Učitel má v rámci našeho školního systému možnost volby výběru hudebního materiálu. U dětí mladšího školního věku je při výběhu hudebního repertoáru velice důležité přihlížet k jejich samotnému hudebnímu zájmu. Právě tyto prvotní hudební zájmy jsou velice vhodným prostředkem, na kterém lze budovat proces dětské hudební výchovy. Z těchto prvotních dětských zkušeností, motivovaných samotným zájmem žáků pak vznikají nové hudební zájmy a hodnoty, které mají daleko větší smysl. Je nutné si však uvědomit, že hudební zájem žáků je pouze chvilkovým stavem v jejich hudebním vývoji. Také z tohoto důvodu je nutné, aby učitel při samotném výběru písní přihlížel i k hudebně didaktickým cílům. Aby tedy došlo k efektivnímu hudebně výchovnému procesu, musí učitel sestavit takové kurikulum, které bude respektovat zájmy dětí a zároveň se bude prolínat a respektovat didaktické cíle hudební výchovy.⁸¹

Ačkoli je obtížné si představit, že by učebnice prvního stupně měly pojmout ještě další látku, je vhodné upozornit na jejich rizikovost a omezenost. V první řadě bych chtěla zmínit jednostrannost v oblasti vlivu hudebních kultur na českého žáka. Soudobí autoři, píšící učebnice hudební výchovy pro českého žáka se orientují pouze na určité země. Písně v akreditovaných učebnicích pro 1. stupeň základních škol pocházejí pouze z oblasti Francie, Anglie, Slovenska, německy mluvících zemí a Ameriky.

Učitelé by měli během své výuky věnovat pozornost etickému a výchovnému vlivu písně na žáky. Muzika může být chápána, jako celosvětový jazyk, pomocí jehož vyjadřují emoce a pocity lidé celého světa. Vztáhneme-li tuto skutečnost do prostředí školy, můžeme říci, že hudba v sobě obsahuje emocionální náboj, který pomáhá žákům porozumět pocitům lidí, společností, kulturám a národům.

Kultura naší země, a to nejen hudební byla od pradávna v kontaktu a pod vlivem mnoha rozdílných národů, zejména slovanských. Například bych chtěla zmínit vliv hudby polské, ruské, maďarské, jejichž písně byly v minulosti velmi oblíbené a byly součástí učebnic. Bylo

⁸¹ Blyler, Dorothea. "The Song Choices of Children in the Elementary Grades." *Journal of Research in Music Education*, vol. 8, no. 1, 1960, pp. 9–15. JSTOR, www.jstor.org/stable/3344232.

by vhodné zařadit do osnov písně i těchto národů, jakožto uznání jejich vlivu a národního odkazu na českého posluchače.

Učitel může hledat inspiraci například ve Zpěvníku ruských písní⁸², osobně bych dané oblasti obohatila o písně Kutuša, Kalinka a Sulika. Do zde již zmíněných anglických písní bych zařadila píseň Dobrý král Václav, která vypráví o českém panovníkovi. Nicméně můžeme hodiny obohatit například i o izraelskou píseň Havah Nagila, se kterou se žáci mohou setkat při mnohých příležitostech.

Velice mne překvapilo, že zpěvníky neobsahovaly píseň San Francisco, která je celosvětově známá nejen pro chytlavou melodii, ale hlavně pro svůj význam v historii rockové hudby. Můžeme ji vnímat, jako aktivizační prvek mládeže šedesátých let, která bojovala proti válce ve Vietnamu. Nejenže se stala hymnou mládeže tak zvané „Flower Power“, ale vidíme na ní ne tolik historicky vzdálený důkaz vlivu rockové hudby na historicko-politický vývoj země.

Dále bych chtěla upozornit zejména na vliv slovanských kultur, do jejichž kulturního prostoru se jako slovanský národ řadíme a jejichž písně by dle mého názoru neměly v současných hudebních učebnicích pro žáky prvního stupně chybět. Současné učebnice z této oblasti zahrnují pouze písně slovenské, já bych chtěla dále poukázat například na polský vliv na vývoj české kultury. Češi a Poláci jsou národy, které si jsou velice blízké nejen polohou, ale i jazykem. Ačkoli se historický vývoj zemí ne vždy ubíral stejným směrem, jejich národy se vždy navzájem ovlivňovaly. Prvotním předpokladem ke vzájemnému vlivu je jazyková blízkost, díky které docházelo od hranic k přenášení tradic, zvyků, lidových a duchovních písní. Oblast Slezska můžeme tedy označit jako pomyslnou bránu polských vlivů na český národ, odkud se šířily dále. Za další zdroj vzájemných vztahů můžeme považovat vědomí národů o jejich společném raném vývoji, rasovém a národním příbuzenství.⁸³ V historii můžeme vidět důkaz této pomyslné sounáležitosti v masových emigracích mezi národy, kdy lidé odcházeli do země, která jim byla jazykově a kulturně blízká. Takovéto příklady můžeme vidět například v dobách husitských válek, nebo během polské revoluce v devatenáctém století, kdy Poláci nalézají útočiště v Čechách. Z tohoto důvodu je velice důležité, aby se žáci s polskou kulturou a lidovou tradicí seznámili. Velice příhodnou syntézou by pro náš účel mohly být polské písně, vznikající v koncentračních

⁸² KLAPKA, Jiří a Klaudia EIBENOVÁ. *Zpěvník ruských písní*: Pesennik. Úvaly: ČAR, 2014. ISBN 978-80-7361-094-4

⁸³ Karel Krejčí. "Polish Influences on the Development of Czech Culture." *The Slavonic and East European Review*, vol. 19, no. 53/54, 1939, pp. 110–122. JSTOR, www.jstor.org/stable/4203587.

táborech mezi roky 1939-45. V hudební historii jen těžko najdeme písně, který by vznikaly za více nepřirozených a nehumánních podmínek, než právě ty, vznikající v prostředích německých koncentračních táborů. Lidé v koncentračních táborech se nemohli bránit pěstmi, tak alespoň nacházeli útěchu a útočiště posledního vzdoru v písních, které společně vytvářeli. Je jen těžko představitelné, že lidé, kteří bojovali o holý život, riskovali psaním protiněmeckých veršů stejně, jako kdyby ukradli kousek chleba a i přesto to dělali. Mladí skladatelé si byli vědomi, že jejich písně mají v tomto prostředí o mnoho větší působnost, než by měli ve stabilním prostředí. Autoři písní se ve své poezii však neobraceli pouze k textům nenávisti k německému národu. Najdeme zde také mnoho písní, vycházejících ze vzpomínek na život před válkou, plný sentimentálních vzpomínek na přírodu, lásku, manželské sliby a dětský smích. Do dnešní doby se nám dochovalo přes 570 písní, nicméně odborná veřejnost pokládá z hudebního hlediska nejhodnotnější píseň „Sen wieznia“ neboli „Sen vězně“ ve sborovém provedení od Lubomíry Szopinski (1913-1931).⁸⁴ Tuto píseň bych navrhovala pro vyšší třídy, kterým by muselo být téma podáno vhodným, jim srozumitelným způsobem. Jako další velice populární píseň bych do osnov doporučila polskou lidovou píseň Hej, Sokoly!. Jedná se o lidovou píseň, která se v českém prostředí stala velice populární v roce 2017, kdy ji skupina I.M.T. Smile vydala ve slovenské verzi a píseň se hned dostala na přední místa hudebních žebříčků. Píseň dokonce zpíval soutěžící Peter Juhás ve finálovém kole hudební soutěže the Voice Česko Slovensko 2019.

Nicméně pokud je naším cílem žákům představovat písně cizích národů, k jejich lepšímu porozumění, měli bychom jim také přiblížit píseň jako výrazový prostředek určitých situací a emocí, jakožto součást naší historie. Jako příklad úspěšnosti písní, které byly psány s účelem boje proti tyranii a útlaku, kdy jejich národ byl v ohrožení, můžeme uvést příklad tří slavných národních písní: Marseillaisa, Stráž nad Rýnem a Hvězdami posetý prapor.⁸⁵

⁸⁴ Kulisiewicz, Aleksander. "Polish Camp Songs, 1939-1945." *Modern Language Studies*, vol. 16, no. 1, 1986, pp. 3–9. JSTOR, www.jstor.org/stable/3195248.

⁸⁵ ELLWANGER, ELLA HUTCHINSON. "Patriotic Songs of All Nations." *Register of Kentucky State Historical Society*, vol. 10, no. 28, 1912, pp. 29–38. JSTOR, www.jstor.org/stable/23367435.

Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo zmapovat písně cizích národů, uváděných v současných akreditovaných učebnicích hudební výchovy pro 1. stupeň základní školy, zjistit jejich původ, hudební charakter a vymezit jejich zasazení do Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Pro splnění tohoto účelu jsem seřadila písně do skupin dle jejich hudebního charakteru a geografického původu, ke kterému jsem pak hledala na základě zjištění vhodný ekvivalent v české hudbě. V úvodu zmiňuji svou motivaci ke hledání způsobu pro ozvláštnění hodin hudební výchovy ve třídách, které mají jinak komplikovaný vztah k hudební výchově. Propojením obsahů vzdělávacích oblastí se nám nabízí cesta, jak motivovat žáky „nehudebních tříd“ k práci, ve které mohou vidět smysl v rámci obsahů jiných vzdělávacích oborů. Z teoretických částí lze posoudit, že mezipředmětová integrace obsahu vyučovacích předmětů vnáší do výuky novou kvalitu, těsnější spjatost s reálným životem a posiluje u žáků vnímání vzájemných souvislostí. Mimo jiné nám v dnešní informacemi nabitě době přináší řešení, jak efektivně naložit s časovou dotací jednotlivých předmětů a učit žáky vnímání informací v jejich komplexnosti. Ze závěru teoretické části nám jasně vyplývá, že písně cizích národů v propojení s historickým kontextem a porovnáním s českou hudbou lze relativně snadno přenést do výuky současného školství v rámci integrace a mezipředmětových vztahů a že právě tento styl výuky je pro budoucí vzdělání žáků klíčový a existuje mnoho indikátorů, které nám dokazují, že se s ním budeme v budoucnu setkávat stále častěji.

Stěžejní část mé práce však spočívala v samotném výběru cizích písní ze současných akreditovaných učebnic HV pro 1. stupeň základních škol, jejich kategorizaci a hledání podobnosti v české hudební kultuře. Pracovala jsem s učebnicemi nakladatelství SPN, Nová škola a Fraus. Učebnice nakladatelství Fraus jsou však stále v počátečním stadiu výroby a v současné době je s doložkou publikovaný pouze první díl pro první ročník základních škol, ve kterém se setkáváme pouze s jedním příkladem písně s cizími kořeny. Hlavním zkoumaným materiálem pro mne tedy byly řady učebnic SPN a Nová škola. Před samotným zkoumáním jsem se postavila do role učitele, který nezaujatě přistupuje k výběru učebnic a nechává je na sebe působit. S přihlédnutím ke grafickému zpracování jsem předpokládala, že nejvíce zahraničních písní bude obsaženo v učebnicích řady Nová škola, která se mi zdála také obsahově nejbohatší, z čehož vyplývá, že by zde mohlo být procentuálně nejvyšší zastoupení písní. Po samotném výběru jsem zjistila, že nejvíce písní se zahraničními kořeny

je obsaženo v učebnicích hudební výchovy řady SPN. Zde se můžeme setkat s patnácti písněmi cizích národů, nicméně učebnice řady Nová škola obsahují čtrnáct takovýchto písní, z toho vyplývá, že řady obsahují přibližně stejné množství písní se zahraničními kořeny a obsahová nabídka současných akreditovaných učebnic hudební výchovy pro první stupeň ZŠ je vyrovnaná.

V úvodu mé práce jsem vycházela ze své zkušenosti výuky v rámci prvního stupně základní školy v Belgii. Ze zkušenosti, že žáci si dokáží osvojit písně cizích národů v původní jazykové úpravě a v rámci toho se seznamují s kulturou dané země. Před samotným zkoumáním jsem předpokládala, že písně, obsažené v současných učebnicích hudební výchovy budou rovnoměrně zastupovat písně z celého světa. Tento předpoklad se ale prokázal jako mylný. Písně pocházejí pouze z oblastí dnešní Severní Ameriky, Anglie, Francie, Slovenska a Rakouska. Nabídka písní cizích národů obsažených v současných akreditovaných učebnicích hudební výchovy pro první stupeň základní školy je tedy značně omezena a soustředěna pouze na určité země a kultury. Z teoretické části vyplývá, že píseň má na žáky vliv z hlediska vývoje jejich mravních hodnot a celkové kultivace osobnosti. Můžeme říci, že v rámci výuky českých hodin hudební výchovy může učitel stejně jako v hodinách belgických ovlivnit písňový výběr, působící na žáka a tím jeho osobnost. Pokud učitel pracuje s učebnicí, jakožto stěžejním obsahovým materiálem v rámci hodin hudební výchovy, měl by si být těchto omezení vědom a následně s nimi pracovat a hudební oblasti vhodně obohacovat.

Tato práce reflektuje pouze obraz současného stavu českých učebnic hudební výchovy pro první stupeň ZŠ. Chápeme-li tuto problematiku, jako otevřený systém, který podléhá změnám a vlivům prostředí, ve kterém probíhá, můžeme říci, že se s dobou bude situace měnit. Zmapováním mého cíle jsem dospěla k závěru, který se může stát za určitých podmínek východiskem pro budoucí uplatnění. Lze předpokládat, že preference tříd budou podmíněny sociálním prostředím žáků a stádiem jejich vývoje. Bylo by vhodné, kdyby v budoucnu učitel přihlížel k obsahům učebnic, navazoval na podněty žáků a jejich preference a skrze ně žáky dokázal kultivovat. Svět kolem nás se v dnešní době mění rychleji, než kdy předtím, proto lze předpokládat, že učebnice na tuto skutečnost budou v budoucnu reagovat i z hlediska obsahovosti a zahrnutí písní cizích kultur. Z toho důvodu by bylo vhodné tuto skutečnost mapovat, aby byl písňový materiál pro žáky co nejatraktivnější a kulturně i lidsky nejprínosnější.

Seznam písní dle ročníků prvního stupně ZŠ

1. Ročník

- Vodník – Hudba Angelo Michajlov, slova Pavel Kopta
- Dešťová – hudba W. Beidinger

2. Ročník

- Kdysi jeden muž - písně z Anglie, slova Jaroslav Koutský
- Dobrů noc – lidová píseň ze Slovenska
- Ty a já – podle G. Natschinského, slova Z. Sulek
- Doliny, doliny – lidová ze Slovenska

3. Ročník

- Takhle hop, hop, hop – píseň z Francie, slova Jaroslav Koutský
- Kozel – americká lidová píseň, slova Jaromír Nohavica
- Ej padá, padá rosička – lidová píseň ze Slovenska
- Vesnická romance – hudba H. Frantzen, slova Jiří Suchý
- Vesele a s chutí – píseň z Ameriky, Jaroslav Koutský
- Loudavé spřežení – africký spirituál
- Když náš táta hrál

4. Ročník

- Išla Marina – lidová píseň ze Slovenska
- Metronom – L. V. Beethoven
- Tři slípky – lidová píseň z Francie
- Hudba se představuje – Iron J. Urks
- Mám ráda kytky – Anglická lidová píseň, Upravil Walter Kern, český překlad Jitka Rutrlová
- Ten jako ten ať zpívá – Americká lidová píseň

- Tisíc mil – hudba H. West, česká slova Ivo Fisher
- Touha po Jaru
- Červená řeka
- Zlaté střevíčky
- Tisíc mil
- Rodné údolí
- Buráky
- Růže z Texasu

5. Ročník

- Avignonský most – Francouzská píseň
- Tichá noc – hudba Franz X. Gruber
- Tři tamboři – Francouzská píseň
- Týdom, tádom – Lidová píseň ze Slovenska
- Končí ten čas – Skotská lidová píseň
- Chytila jsem motýlka
- Stará archa – černošský spirituál
- Lod' dětí
- Pochod svatých
- Pár havraních copánků
- Rosalie

Abecední seznam písní

1. Avignonský most (SPN)
2. Buráky (Nová Škola)
3. Červená řeka (Nová Škola)
4. Dešťová (hudba Werner Beidinger, Fraus)
5. Dobrů noc (SPN)
6. Doliny (Nová Škola)
7. Chytila jsem motýlka (Nová Škola)
8. Išla Marina (SPN)
9. Když náš táta hrál (Nová Škola)
10. Končí ten čas (SPN)
11. Loď dětí (Nová Škola)
12. Loudavé spřežení (Nová Škola)
13. Mám ráda kytky (SPN)
14. Pár havraních copánků (Nová Škola)
15. Pochod svatých (Nová Škola)
16. Rodné údolí (Nová Škola)
17. Rosalie (Nová Škola)
18. Růže z Texasu (Nová Škola)
19. Stará archa (Nová Škola)
20. Takhle hop, hop, hop (SPN)
21. Tichá noc (SPN)
22. Tisíc mil (SPN)
23. Touha po jaru (W.A. Mozart, Nová Škola)
24. Tři slípky (SPN)
25. Tři tamboři (SPN)

26. Týnom, tánom (SPN)
27. Valčík se představuje (SPN)
28. Vesele a s chutí (SPN)
29. Vesnická romance (SPN)
30. Vodník (SPN)
31. Zlaté střevíčky (Nová škola)

Seznam použitých informačních zdrojů

Prameny:

1. „Concierto para Piano No. 27 K. 595 (1791)“ [online]. [cit. 5.5.2019]. Dostupné z: http://hz.imslp.info/files/imglnks/usimg/d/d9/IMSLP39099-PMLP15402-Piano_Concerto_n_27.pdf
2. ČELAKOVSKÝ, František Ladislav, DVOŘÁK, Karel, ed. *Slovanské národní písně*. V Praze: Ladislav Kuncíř, 1946. Dílo Františka Ladislava Čelakovského, díl 1.
3. IMSLP. „*Sehnsucht nach dem Frühling*, K.596 (Mozart, Wolfgang Amadeus)“ [online]. Petrucci Music Library [cit. 5.5.2019]. Dostupné z: [https://imslp.org/wiki/Sehnsucht_nach_dem_Fr%C3%BChling,_K.596_\(Mozart,_Wolfgang_Amadeus](https://imslp.org/wiki/Sehnsucht_nach_dem_Fr%C3%BChling,_K.596_(Mozart,_Wolfgang_Amadeus))
4. JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova 2: učebnice pro 2. ročník základní školy*. Páté vydání. Brno: Nová škola, 2016. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-768-1.
5. JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova 3: učebnice pro 3. ročník základní školy*. Čtvrté vydání. Brno: Nová škola, 2019. Duhová řada. ISBN 978-80-7600-017-9.
6. JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova 4: pro 4. ročník základní školy*. Čtvrté vydání. Ilustroval Květoslava MARKLOVÁ. Brno: Nová škola, 2016-. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-797-1.
7. JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova 5: učebnice pro 5. ročník základní školy*. Páté vydání. Brno: Nová škola, 2016. ISBN 978-80-7289-798-8.
8. KLAPKA, Jiří a Klaudia EIBENOVÁ. *Zpěvník ruských písní: Pesennik*. Úvaly: ČAR, 2014. ISBN 978-80-7361-094-4.
9. LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova 1 pro 1. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Ilustroval Gabriel FILCÍK. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-605-8.
10. LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 2 pro 2. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-606-5.
11. LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 3 pro 3. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Ilustroval Václav ČERNÝ. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-607-2.

12. LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Ilustroval Václav ČERNÝ. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-608-9.
13. LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-609-6.
14. National Library of Scotland: <https://digital.nls.uk/robert-burns/travels/index.html>
15. [Original note sheet from 1918], [*De Ol' ark's a-moverin'*], David M. Rubenstein Rare Book & Manuscript Library, Duke University. Dostupné z: https://library.duke.edu/digitalcollections/hasm_n0775/#info
16. PÁNKOVÁ, Jarmila, Lenka POBUDOVÁ, Lenka POSPÍŠILOVÁ, Ludmila ROUBOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ a Alena TICHÁ. *Hudební výchova: pro 1. ročník základní školy*. Ilustroval Eva SÝKOROVÁ. Plzeň: Fraus, 2015-. ISBN 978-80-7489-250-9.
17. Silent night web. [online]. [cit. 5.5.2019]. Dostupné z: <http://silentnight.web.za/notation/chinese.gif>

Literatura:

18. BĚLECKÝ, Zdeněk. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. ISBN 978-80-87000-07-6.
19. COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0.
20. DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1620-9.
21. HURNÍKOVÁ, Kateřina. *Stručný průvodce dějinami evropské hudby: distanční text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-333-7.
22. HAVLÍK, Jaromír. *Několik poznámek k první etapě institucionálního procesu v české hudební kultuře po druhé světové válce*. In: Vývoj hudebních institucí po roce 1945. Muzikologické studie 3. Sborník z konference JANÁČKIANA 1994. Ostrava: Ostravská univerzita. Pedagogická fakulta.
23. J. JENÍK Z BRATRŮ, *Písň starodávné lidu obecného českého, namnoze nezbedné a pohoršlivé*. Praha: Maťa 1998.

24. KUHN, Tomáš. *Stručné dějiny populární hudby a jazzu pro studenty a učitele hudební výchovy*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-80-261-0018-8.
25. PAŘÍZEK, Vlastimil. *K obsahu vzdělání a jeho soudobým přeměnám*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. Pedagogické studie.
26. PECHÁČEK, Stanislav. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1830-2.
27. PŘÍHODA, Václav. *Reformné hľadiská v didaktike*. Bratislava: J. Pacisk, 1934.
28. VÁŇOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. 2., aktualiz. vyd. V Praze: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1367-3.
29. VELÍNSKÝ, S.: *Soustavy individualizovaného učení*. Brno 1932.
30. VYSLOUŽIL, Jiří a Jiří FUKAČ, ed. *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon, 1997. ISBN 80-7058-462-9.
31. VRÁNA, S.: *Učebné metody*. Praha – Brno, Dědictví Komenského v Praze a vydavatelský odbor ú. s. j. u. v Brně 1936.

Internetové zdroje:

1. BLYLER, Dorothea. “*The Song Choices of Children in the Elementary Grades.*” *Journal of Research in Music Education*, vol. 8, no. 1, 1960, pp. 9–15. JSTOR, www.jstor.org/stable/3344232.
2. BRACKEN, Conor. „*auld lang syne a sincere tradition*“ [online]. Gulf coast, a journal of literature and fine arts 9.11.2013 [cit. 10.4.2019]. Dostupné z: <http://gulfcoastmag.org/online/blog/auld-lang-syne-a-sincere-tradition/>
3. ChasingGuitars. „*National/Dobro History*“ [online]. All Rights Reserved 2013 – 2019 [cit. 13.6.2019]. Dostupné z: <http://chasingguitars.com/nationaldobro-history/>
4. Citace právního předpisu, ústavní zákon, číslo = 2/1993 Sb. „*Listina základních práv a svobod,*“ dále jen „LZPS“, dostupné z: 1. http://www.exekuceberoun.cz/pravni_predpisy/2-1993.pdf
5. Citace ze Sbírký zákonů. „Zákon č. 171/1990 Sb.“ ze dne 18.5.1990, Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon) [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-171>
6. Czech music net. „*Adam Václav Michna z Otradovic (30.6.1600? Jindřichův Hradec - 16.10.1676 Jindřichův Hradec)*“ [online]. [cit. 5.2.2019]. Dostupné z: <http://www.czechmusic.net/klasika/michna.htm>

7. ČERNÝ, Jiří. „*Albové milníky 1960-2000*“ [online]. Zlatý fond České republiky [cit. 8.5.2019]. Dostupné z: <http://www.czechmusic.net/charts/zlatyfont.htm>
8. DALEY, Jason. „*It's the Bicentennial of 'Silent Night'*“ [online]. 17.11.2018 [cit. 5.5.2019]. Dostupné z: <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/silent-night-celebrates-its-bicentennial-180971044/>
9. ELLWANGER, ELLA HUTCHINSON. „*Patriotic Songs of All Nations.*“ Register of Kentucky State Historical Society, vol. 10, no. 28, 1912, pp. 29–38. JSTOR, www.jstor.org/stable/23367435.
10. FRAUKE SCHMITZ-GROPENGIESSER. „Komm, lieber Mai und mache“ [online]. Květen 2009 [cit. 17.5.2019]. Dostupné z: http://www.liederlexikon.de/lieder/komm_lieber_mai_und_mache?fbclid=IwAR06VC_STZoAt2mLYY2vkSofk-dxFk00absK_R0t0Vm18I--miAZXjrkHkU
11. HESOVÁ, Alena. „*Integrace ve výuce.*“ Metodický portál: Články [online]. 27. 05. 2011, [cit. 2019-07-10]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/12039/INTEGRACE-VE-VYUCE.html>>. ISSN 1802-4785.
12. HUBLOVÁ, Pavlína. „*Tematické vyučování*“ [online]. 12.1.2012 [cit. 9.7.2019]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Sborovna/5Pripravy_na_vyuku/1.st/Tematick%C3%A9_vyu%C4%8Dov%C3%A1n%C3%AD
13. Katalog lidové písně. „*Smutný 48/135 | Spala bych spala ale né sama*“ [online]. [cit. 15.2.2019]. Dostupné z: <http://folksong.eu/melody/19304>
14. KREJČÍ, Karel. „*Polish Influences on the Development of Czech Culture.*“ The Slavonic and East European Review, vol. 19, no. 53/54, 1939, pp. 110–122. JSTOR, www.jstor.org/stable/4203587.
15. KULISIEWICZ, Aleksander. „*Polish Camp Songs, 1939-1945.*“ Modern Language Studies, vol. 16, no. 1, 1986, pp. 3–9. JSTOR, www.jstor.org/stable/3195248.
16. La Chez Les Watts. „*Sur le pont d'Avignon... histoire et anecdotes de la célèbre comptine pour enfants*“ [online]. [cit. 5.5.2019]. Dostupné z: <https://lachezleswatts.com/fr/articles/23/84000-avignon/sur-le-pont-davignon-histoire-et-anecdotes-de-la-celebre-comptine-pour-enfants>

17. LESZT, Margo. „The Pont d’Avignon and that famous song!“ [online]. Guest blogs. cit. [5.5.2019]. Dostupné z: <https://www.thegoodlifeFrance.com/the-pont-d-avignon-and-that-famous-song/>
18. MACEK, Petr. „Český hudební slovník osob a institucí“ [online]. [cit. 5.5.2019]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=8720
19. MARJÁNKO, Bedřich. „Akční výbory Národní fronty“ [online]. 1999–2014, [cit. 2019-3-3].
20. MIKŠOVSKÝ, Ivo. „PRŮNIKY COUNTRY A TRAMPSKÉ PÍSNĚ DO ČESKÉ ALTERNATIVY“ [online]. Kulturní magazín. Duben 2018 [cit. 8.5.2019]. Dostupné z: <https://www.magazinuni.cz/hudba/pruniky-country-a-trampske-pisne-do-ceske-alternativy/>
21. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. „Schvalovací doložky učebnic“ [online]. 1.11.2018 [cit. 9.6.2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic-2013>
22. Moc Vědomí. „Finsko se stane první zemí světa, která na svých školách vyřadí všechny vyučovací předměty z učebních osnov“ Moc Vědomí: Články [online]. 17.4.2019 [cit. 5.7.2019]. Dostupné z: <https://mocvedomi.cz/finsko-se-stane-prvni-zemi-sveta-ktera-na-svych-skolach-vyradi-vsechny-vyucovaci-predmety-z-ucebnych-osnov/>
23. POHOŘELÝ, Svatopluk. „Dokument ke stažení“ [online]. 20.11.2018 [cit. 9.6.2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/48970/>
24. Pont Saint Benezet. „THE LEGEND OF SAINT BÉNEZET“ [online]. [cit. 5.5.2019]. Dostupné z: <http://www.avignon-pont.com/en/content/legend-saint-benezet>
25. Průvodce upraveným RVP ZV. „4 Klíčové kompetence“. Metodický portál [online]. 2.1.2016 [cit. 25.6.2019]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10842>
26. Průvodce upraveným RVP ZV. „5 Vzdělávacích oblastí“. Metodický portál [online]. 7.10.2015 [cit. 25.6.2019]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10274>

27. Průvodce upraveným RVP ZV. „6 Průřezová témata“. Metodický portál [online]. 2.1.2015 [cit. 25.6.2019]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10843>
28. Průvodce upraveným RVP ZV. „Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět - úvod“ [online]. 9.12.2015 [cit. 25.6.2019]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10709>
29. Průvodce upraveným RVP ZV. „Plány IVP a PLPP“ [online]. 9.11.2015 [cit. 25.6.2019]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10908>
30. Průvodce upraveným RVP ZV. „Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“ [online]. 19.1.2016 [cit. 25.6.2019]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10910>
31. RAUVOLF, Josef. „VÁCLAV HRABĚ - VARIACE NA RENESANČNÍ TÉMA“. Rubrika(y): Ro(c)k v poezii, Československo v letech 1948-1968 [online]. 17.3.2013, AKTUALIZOVÁNO: 23.6.2013 13:49 [cit. 17.5.2019]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/vaclav-hrabe-variace-na-renesancni-tema/>
32. Redakce. „*Jak šly roky v hudbě: Nejúspěšnější české písně od 60. let do současnosti*“ [online]. Ireport music and style magazine. 2.10.2015 [cit. 21.6.2019]. Dostupné z: <https://www.ireport.cz/style/21583-jak-sly-roky-v-hudbe-nejuspesnejsi-ceske-pisne-od-60-let-do-soucasnosti>
33. Silent Night Museum. „*Oberndorf: first performance of 'Silent Night! Holy Night!*“ [online]. [cit. 5.2.2019]. Dostupné z: <https://silent-night-museum.org/joseph-mohr/oberndorf.htm>
34. Stille Nacht.com. „*Song of peace*“ [online]. [cit. 5.2.2019]. Dostupné z: <https://www.stillenacht.com/en/history/song-of-peace/>
35. Supraphon. „*POP GALERIE - MIKI VOLEK - starší než Listopad 2008*“ [online]. 12.9.2008 [cit. 21.6.2019]. Dostupné z: <https://www.supraphon.cz/archiv/9650-pop-galerie-miki-volek>
36. ŠÍBOVÁ, Marta. „*Vzdělávací oblasti (vzdělávací obsah)*.“ Metodický portál: Články [online]. 21. 09. 2009, [cit. 2019-07-10]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/6689/VZDELAVACI-OBLASTI-VZDELAVACI-OBSAH.html>>. ISSN 1802-4785.

37. VEČERKA, Radoslav. „*Biografickobibliografické medailonky českých lingvistů: bohemistů a slavistů*“ [online]. Liguistica online 1.7.2008 [cit. 2.5.2019]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vecerka/vec-medailonky2.pdf>